Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Советэмнай 1921 оной октябриин 21-hэ гарана | № 121 (16044) | 1982 оной майн 26, среда | Сэн 3 мүнгэн

Бидэнэрэй зүбшэн хэлсэжэ байhан Эдеэ хоолой программа хадаа гансахан хүдөө ажахы ба тэрээнтэй холбоотой hалбаринуудые хүгжөөлгэдэ гол шухала эрьелтэ болоно бэшэ. Өөрынгөө шэнжэ шанараар, үргэн дэлисээрээ тэрэ арадай бүхы ажахые hалбаран хүгжөөлгэ хангаха ушартай.

Л. И. БРЕЖНЕВ.

КПСС-эй ЦК-гай ПЛЕНУМЭЙ ТОГТООЛ

1990 ОН ХҮРЭТЭРХИ ҮЕ СОО БЭЕЛҮҮЛЭГДЭХЭ СССР-эй ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРОГРАММЫН ПРОЕКТ ТУХАЙ

«1990 он хүрэтэрхи үе соо СССР-эй Эдеэ хоолой программа ба тэрэнние бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай» КПСС-ий ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй хэhэн элидхэлые КПСС-эй ЦК-гай Пленум шагнажа, зүбшэн хэлсээд, нигэжэ тогтообо:

1. Энэ Пленум дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэhэн элидхэлдэ доторхи дурадхалнууд ба тобшололнуудые хүсэд бүрин hайшааха, өдеэ хоолой программа дүүргэхын, КПСС-эй аграрна политикые сэхэ шууд бэелүүлхын тула партийна, түрэнэй ба ажахын органуудай, профсоюзнай болон комсомолой организацинуудай эрхилхэ тодорхой ажал ябуулгын үндэhэ hуури болгохо.

2. КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдтэй зохилдулан хараалагдаhан, 1990 он хүрэтэрхи үе соо бэелүүлэгдэхэ СССР-эй эдеэ хоолой программые hайнаараа. ЦК-гай Политбюрогой бэлдэhэн, КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Советэй нимэ тогтоолнуудые баталха:

«Хүдөө ажахын ба агропромышленна комплексын бүсад hалбаринуудай хүтэлбэрэн hайжаруулха тухай».

«Колхозууд болон совхозуудай экономикө эрхилэлгын онол арганууде улам нарижуулан hайжаруулха ба экономикыень бэхижүүлхэ хэмжээнүүд тухай».

«Эдеэ хоолой зүйлнүүдые бүри ехээр үйлэдбэрилхэ, түдэнэй шанар hайжаруулха талаар хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй материальна урмашуулгые hайжаруулха хэмжээнүүд тухай».

«Мал ажалда хүдэлмэрилдэг хүнүүдые колхозууд, совхозуудта, хүдөө ажахын бүсад предприятинуудта саг үргэлжэ хүдэлхөөр үлөөхэ нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай».

«Хүдөө нютагуудай хүн зоной тэр байрын-коммунальна, ажаhуудалай ба социально-соёлой байдалые улам hайжаруулха хэмжээнүүд тухай».

«Колхозууд болон совхозуудые хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдөөр, мэргэжэлтэдээр саашадань бүридүүлхэ, хүдөө ажахын үйлэдбэрние хүгжөөлгэдэ тэдэнэй дүүргэдэг үүргэ ба харюусалга ехэ болгохо тухай».

3. Эдеэ хоолой программаар тодорхойлогдоhон даабаринуудые, түн хүдөө ажахын үйлэдбэри саашадань дэбжээхэ, хүн зоннае эдеэ хоолой зүйлнүүдээр таhалгаряагүй хангаха зорилго шадаал hаа, бүри богони болзорнууд соо шиидхэхээр бодомжолон, хүдөө ажахын үйлэдбэрние саашадань дэбжээхэ, агропромышленна комплекс бүхы дээрэнь хүгжөөхэ асуудалнуудые шиидхэлгын талаар арадай ажахын бүхы hалбаринуудай бүри ехэ туйлалта хангаха шухала байhые үндэhэн болгон, ороной экономическа, социальна хүгжэлтын жэлэй түсэбүүдые, арбан хоёрдохи табан жэлэй түсэбэй проектые хараалалга хангахыень СССР-эй Министрнүүдэй Советтэ, СССР-эй Госпланда, министерствэнүүд болон албан зүргаанууда, союзна республикануудай Министрнүүдэй Совэдүүдтэ даалгаха.

4. Пленум дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэhэн элидхэлhээ эшэ үндэhэтэй зорилгонуудые, эдеэ хоолой программые, энээнтэй дашарамдуулан, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй баталан абаhан тогтоолнуудые бэелүүлхэ асуудалаар хүдэлмэришэдэй, колхозчинуудай, интеллигенциин дунда эмхидхэлэй ба политическэ хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулхыень союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нуудта, партийн райкомууд, обкомуд, окружкомуд, горкомуд ба райкомуудта, союзна министерствэнүүдтэ, албан зүргаанууда, нютагай Советүүдэй ба ажахын зүргаанууда, колхозууд болон совхозуудай, промышленна, барилгын ба транспортна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, партийна эхин организацинуудта дурадхаха. Республика, хизаар, область, район бүхэн, арадай ажахын hалбари бүхэн, городой ба хүдөө нютагай бүхы ажалша коллективүүд арбан нэгэдэхи, арбан хоёрдохи табан жэлнүүдэй үедэ партийн, түрэнэй шиидхэхэ гол зорилго — Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа ехээр оруулха зэргэтэй.

5. Мүнөө орон дотороо эдеэ хоолой зүйлнүүдые бүри түргэн элбэгжүүлхэ зорилгоор хүдөө ажахыда мүнгэ зөөри саашадаа бүри ехээр табиха, тэрэнние ашаг ехэтэй болгохо ороддолгын түрэнэй зүгhөө гаргагдажа байхадань, газар тариалан ба мал ажал эрхилэлгын онол шанарые бүхы аргаар hайжаруулха ябуулгада, газараа бүри hайнаар ашаглахын, үйлэдбэрийн фонднуудые, материал болоон ажалай нөөсэ хүсэ. мүнгэ бүри hайнаар ашаглахын түлөө, ажалай бүтээсэ ба хүдэлмэрнин шанар улам дээшэлүүлхын, гээлтэ хороло зайсуулха, юумэеэ арьбалха, хямгадахын түлөө, колхозууд болон совхозуудай продукцийн өөрынь үные хямдаруулхын түлөө тэмсэлдэ анхарал ороддолгоёо зорюулха илангаяа шухала байна гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Пленум тусхайлан тэмдэглэнэ.

Үйлэдбэрийн дэлисэ хэмжээнэй улам үргэдэжэ, экономическа харилсаа холбооной бүри орёо боложо байhан ушар хүдөө ажахые түсэблэлгэ, хүтэлбэрилгэ, материально-техническэ хангалга нарижуулан hайжаруулхын тула агропромышленна комплексын бүхы hалбаринуудай хүдэлмэришэдэй урда шэнэ эрилтэнүүдые табина, хүтэлбэрийн бүхы хэм хэмжээндэ экономикын эдэ hалбаринуудай ажал ябуулгын нягта холбоо, тааруу эмхидэл хангаха, эсэсэй эгээн hайн үрэ дүнгүүдые туйлахын түлөө тэдэнэй ехэ харюусалгатай байлга, эдеэ хоолой hайн шанартай продуктнуудые бүри ехээр үйлэдбэрилгые урмашуулха ёhо гурим хангаха шухала.

Бүри мүнөө жэлдэ газар тариалангай ба мал ажалай ашаг үрые горитойгоор дээшэлүүлхэ, орооно тариа, мяха, hү, бусад продукци худалдан абаха гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ, тэдэнние хаhа саг соонь буйлуулан болбосоруулха ба hайн байлгаха, удаадахи жэлнүүдтэ хүдөө ажахын үйлэдбэрнин бүри хурдан түргэн хүгжэхын тула шухала найдамтай үндэhэ hуури хангалга — ойрын зорилго болоно.

Партийна, Советүүдэй, профсоюзна, комсомолой организацинууд, ажахын зүргаанууд, колхозчинууд, совхозуудай хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд болон эрдэмтэд, промышленностин хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө тосхоной бүхы хүн зон, городуудай ажалшад ЦК-гай мүнөөнэй Пленумэй шиидхэбэринүүдые дүүргэхын тула шухала бүхы юумэ хэхэ, совет хүнүүдэй байдалые саг үргэлжэ hайжаруулха, манай Эхэ ороной экономическа хүсэ шадалые бэхижүүлхэ гол шухала арга нүхэсэлнүүдэй нэгэн болохо эдеэ хоолой зүйлнүүдые элбэгжүүлхын тула хараалагдаhан зорилгонуудые бэелүүлхын түлөө бүгэдэ арадай социалис мүрысөө үргэнөөр долгэрүүлхэ гэд батаар этигэжэ байhанаа КПСС-эй ЦК-гай Пленум элирхэйлнэ.

1990 ОН ХҮРЭТЭРХИ ҮЕ СОО СССР-эй ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРОГРАММА БА ТЭРЭНИЕ БЭЕЛҮҮЛХЭ ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гай 1982 оной майн 24-дэ болоhон Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ хэhэн элидхэл

Үндэтэ нүхэдүүд!

КПСС-эй ЦК-гай Политбюро Эдеэ хоолой программа тэрэнние бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай асуудалые Генеральна Комитедэй Пленумай үзэмжэдэ табиба. Партийн XXVI съездын шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулагдан, программа зохёогдоо.

Ороной хүн зоннае эдеэ хоолой үйлэнүүдээр шадаал hаа, болгони болзор соо, найдамтайгаар хангаха гээшэ хараалагдаhан хэмжээнүүдэй зорилго мүн. Энэ хадаа имагтай экономическа бэшэ, харин социально-политическэ шухала зорилго болоно. Энэ хүнүүдэй ажабайдалай хэмжэнүүдые хангаха гээжэ мянай партийн шухалын программна эрилтэ нүдэн болоно гэжэ тодорхойлогдоно тэмдэглэхэ байнаб. Энэ тиимэhээ, нүхэдүүд, энэ нүмэ онсо удхатай, онсо чухал байна.

КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй хараалагдаhан урда тээ СССР-эй Министрнүүдэй Совет болгоо түрэнэй хүтэлбэри, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой хүдэлмэришэ бүлэг, мэргэжэлтэн, зохихо министерствэ-дэ болон албан зүргаанууд дэлэй ехэ хүдэлмэри хээ. Тэрэнтэд, колхозууд болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд тэрээндэ хабаадуулагдаhан байгаа. Компартийн Центральна Комитедэй, республикануудай Министрнүүдэй Советүүдэй, областууд болон областной хүдэлмэрэй комитедүүдэй, районууд ба районно гүйсэдхэдэй комитедүүдэй дурадхалнуудые хэблэлэй материалнууд, хэлэлцэдэй бэшэгүүд хараада гарсаа.

Энэ үедэй ашаар хэдэн дорнинуд бэлдэгдэгэ. Энэ нь Эдеэ хоолой программын проект болоно. Энэ хадаа бүри тодорхой зарим талаануудаар КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Совет тогтоолнууд болоно. Тэдэй тоодо — хүдөө ажахын ба агропромышленна комплексын бүсад салбаринуудай хүтэлбэрийе hайжаруулха тухай; колхоз болон совхозуудай экономикө эрхилэлгын онол арганууде улам нарижуулан hайжаруулха ба экономикыень бэхижүүлхэ хэмжээнүүд тухай; эдеэ хоолой зүйлнүүдые бүри ехээр үйлэдбэрилхэ ба тэрэнэй шанар hайжаруулха талаар хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй материальна урмашуулгые hайжаруулха хэмжээнүүд тухай.

Мал ажалда хүдэлмэрилдэг хүнүүдые колхозууд, совхозуудта, хүдөө ажахын бүсад предприятинуудта саг үргэлжэ хүдэлхөөр үлөөхэ нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай; хүдөө нютагуудай хүн зоной тэр байрын-коммунальна ажаhуудалай ба социально-соёлой эрхэ байдалые саашадань hайжаруулха хэмжээнүүд тухай; колхоз болон совхозуудые хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдөөр, мэргэжэлтэдээр саашадань бэхижүүлхэ, хүдөө ажахын үйлэдбэрние хүгжөөлгэдэ тэдэнэй үүргэ ба харюусалгые дээшэлүүлхэ тухай тогтоолнууд тэрэ тоодо ороно.

Центральна Комитедэй гэшүүдэй эдэ документнүүдтэй танил хадань би имагтал хэдэн шухалын шухала асуудалнуудта тогтожо хэлэхэ байнаб.

Хүдөө ажахыда хэгдэhэн хүдэлмэриин дүнгүүдэнэ эхилхэмни. Хэрбээ КПСС-эй ЦК-гай мартын (1965 он) Пленумhээ хойшо үнгэрhэн сагые дабажа харабал, таарамжатай байха хэбэртэй. Тиихэдэ хүдөө ажахыда мүнгэ hомололгые ехэдхэхэ, хүдөө ажахын үйлэдбэриин материально-техническэ баазые бэхижүүлхэ, түсэблэлгэ болон экономическа урмашуулгыень hайжаруулха гэhэн хараа шэглэл партийн бэелүүлжэ эхилhыень hанана ёhотойт. Колхоз болон совхозуудые бэхижүүлхэ, тэдэнэй бэеэ даагаад хүдэлхэ аргые дээшэлүүлхэ, хүдөө нютагуудай хүн зоной hуудал байдалые hайжаруулха хэрэгтэ Пленум онсо анхаралаа хандуулаа hэн. КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумэй захяа заабаринууд удаадахи хэдэн Пленумүүд болон КПСС-эй XXIV—XXVI съезднүүд дээрэ хүгжөөгдэжэ, партийн мүнөө үеын аграрна политикын — научна политикын, тон зүб политикын үндэhэ hуурида табигдаhан байна. Тэрэ политикаhаа бидэ хадуурраагүйбди, хадуурхашьегүйбди. **(Удаан үргэлжэлhэн альга ташалга).**

КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумhээ хойшо үнгэрhэн жэлнүүдэй хугасаа соо хүдөө ажахын материально-техническэ баазаа шанараараа шэнэдхэгдээ. Ажал хүдэлмэрийе элшэ хүсөөр хангалга 3 дахинhаа үлүүгээр ургаhан байна. Уhалуурийн ба хатаагдаhан газарай талмай 1,7 дахин ургэдхэгдөө. Минеральна үтэгжүүлгэнүүдээр хангалга 3 дахин дээшэлhэн байна. Үйлэдбэриин промышленна технологитой мал ажалай тусхай шэглэлтэй комплекснууд, шуубуунай томо ехэ фабрикануудые ашаглалгада оруулагдаа. Ажахынууд хоорондын ба агропромышленна ашаг үрэ ехэтэй предприятинууд, нэгэдэлнүүд хүгжөөгдэжэ байна. Эдэ бүгэдэ колхоз болон совхозуудта ажалай бүтээсые хоёр шахуу дахин дээшэлүүлхэ арга олгобо.

Хүдөө ажахые хангадаг шэнэ hалбаринууд, тусхайлбал, мал ажалай ба тэжээл үйлэдбэрилгын машина бүтээлгэ, хүдөөгэй барилга, холимог тэжээлэй болон микробиологическа промышленность байгуулагдаа. Хүдөө ажахын машина бүтээлгэ нилээд хүгжөөгдэhэн байна. hүүлэй гурбан түсэбтэ табан жэлэй турша соо промышленностиин эдеэ хоолой hалбаринуудай үйлэдбэриин гол фонднууд 2,7 дахин ургаа.

Энэ үе соо совет таряашадай ажабайдалда, ажал хэрэгтэ үндэhэн хубилалтануудые болоhон байна. Олохон социальна асуудалнууд амжалтатайгаар шиидхэгдээ. Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлбэри эли бодо дээшэлбэ. Тэдэнние пенсеэр хангалга болон социальна страховани hайжаруулагдаа, ниитын фонднуудhаа үгтэдэг нэмэлтэ түлбэринүүд, хүнгэлэлтэнүүд нэмээгдээ. Колхознигуудай, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл, соёлой хэмжээн дээшэлээ. Мүнөө хүдөө ажахын предприятинуудта дээдэ болон тусхай дунда hүргуулитай 2 миллион шахуу мэргэжэлтэд хүдэлнэ. Ороной олохон районуудай хүдөө нютагай бүхы түхэл шарай хубилаа. Хүдөө нютагуудай ажалшадай ажабайдал тад ондоо — улам бүри удха түгэлдэр, hонирхолтой боложо байна.

Партийн абаhан хэмжээнүүд, колхознигуудай, совхозуудай хүдэлмэришэдэй, мэргэжэлтэдэй, промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй шэн габьята ажал ёеhэдын үрэ дүнгүүдые — тон ехэ үрэ дүнгүүдые үргэнэ. Совет хүдөө ажахын туйлаhан амжалтануудые тухай социализмын дайсадай дуугай байхые гэхэ гү, али доошолуулхые ороддодог байhаниинь Пленумдэ хабаадагшадта hайн мэдэдэжэ. Гэбэшье ушар баримтануудые ондоо юумэн тухай хэлэнэ. Сагай уларилай хэды таарамжагүй байгаашье hаань, хүдөө ажахын бүхы продукци үйлэдбэрилгэ долоодохи табан жэлдэ дунда эзэргээр 82,8 миллиард түхэриг байhан hаа, арбадахи табан жэлдэ 123,9 миллиард түхэригтэ хүрэтэрөө гэхэ гү, али 50 процентээр ургаhан байна. Сасуулжа хэрэхын тула Европын «юрэнхы дэлгүүрэй» ороннуудта — 31, харин США-дэ энэ үрэ дүн 29 процентдэ хүрөhөн байна гээд тэмдэглэлтэй. Манайда сагай уларилай hураггүй муу байдагынь элитэ. Энэ талаар тиимэшье хангалтатай юумэ уг залгамжалан абаагүй hаабзабди даа.

Совет хүдөө ажахын продукциин ургалта тухай удаадахи таблица бүри тодорхойгоор ойлгохо арга олгоно.

Хүдөө ажахын бүхы зүйлэй продукци үйлэдбэрилгэ

(жэлдээ дунда зэргээр — миллион тонноор)

	1961—1965 онуудта	1976—1980 онуудта	Ургалта процентээр
Таряан	130,3	205,0	157
Саахарай свекло	59,2	88,7	150
Овощ	16,9	26,3	156
Үрэ жэмэс болон виноград	6,5	15,2	234
Мяхан (үүсэлэгдэhэн)	9,3	14,8	159
hүн	64,7	92,7	143
Үндэгэн (миллиардаар)	28,7	63,1	220

Хүдөө ажахын үйлэдбэриин ургалта хүн зоной ургалтаhаа хододоо уридлажа ябаhан байна. 1965 онойхитой сасуулбал, хүн зоной тоо 35 миллионоор дээшэлээ. Эдэ бүгэдын ашаар харагдажа байгаа үе соо хүн бүхэнэй хүртэсэдэ хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын жэлэй дундуур хэмжээн 28 процентээр ургаа. 15 жэлэй хугасаа соо хүн бүхэнэй хүртэсэдэ мяха болон мяханай эдеэ — 41, hүн ба сагаан эдеэн — 25 процентээр, үндэгэн — 2 шахуу дахин, овощ — 35, ургамалай тоhон — 24, саахар хэрэглэлгэ 30 процентээр дээшэлhэн байна.

Нүхэдүүд, партийн аграрна политика, хүдөө ажахыда hомологдоhон ехэ мүнгэ зөөри, олон миллион хүнүүдэй хүсэлэл ороддолгонууд эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгые нилээд ехэдхэхэ арга олгоо. **(Альга ташалга).** Тиигэбшье бидэ туйлаhанаараа сэдьхэлээ хаhажа шадахагүй байнабди, эдеэ хоолой зорилгын үшөөл гүйсэд шиидхэгдээгүй байhыень обёоронгүй байжа шадахагүйбди. Хэрбээ ниитэ амта шэмынгээ талаар совет хүнэй эдеэ хоолой хүнэй бэеын хүгжэлтын нормонуудта зохилдодог байгаа hаань, эдеэ хоолой зүйлнүүдые буйлуулха хэрэгые hайжаруулха шухала. Мяха болон hүнэй зүйлнүүдээр хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүд гүйсэд хангагдангүй, овощ болон үрэ жэмэс дуталадана. Зарим районуудта эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдагада дутагдалнууд тохёолдоно.

Энэ юунhээ болоноб? Нэн түрүүн энэ үшар юунhээ болоноб гэхэдэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгын жэлhээ жэлдэ ургажа байгаашье hаань, мүнөө дээрээ эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангагдаха эрилтэ үшөөл дээшэ байна. Энэ ушер хүн зоной мүнгэн ашаг олзын ургалтаhаа болоно.

Хүдөө ажахын продукци бэлэдхэхэ ба хадагалха, зөөхэ, болбосоруулха, худалдаха талаар дутуу дунданууд ушарна. Ушар иимэhээ эдеэ хоолой асуудалые hайнаар шиидхэхын тула хүдөө ажахын продукциин хэрэглэгшэдтэ хүртэрөө гаталдаг бүхы шатануудта анхаралаа ехээр хандуулха шухала.

Хүдөө ажахын, мүн түрэнэй холбоотой промышленностиин hалбаринуудай хүдэлмэриин ашаг үрые саашадань дээшэлүүлхэ, гол түлэб ургалтын ашаг үрэ ехэтэй нүхэсэлнүүдтэ шууд сэхээр ороохо гэхэ мэтэ зорилгонуудые программын үндэhэ hуурида табиха гэшэ үшөө нэгэ шухала эрилтэ болоно гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюро тоолоно. КПСС-эй hүүлшын съезднүүд партийн экономическа политикын үндэhэ hуурида имагтал иимэ хандаса табиhан байгаа. Энэ хадаа эдеэ хоолой асуудалые шиидхэхэ эгээл нүлөө ехэтэй, тон зүб арга олгоhон зам болоно.

Энэ замаар бидэ бата найдамтайгаар дабшанабди. Зүгөөр бидэнэй хэхэ хүдэлмэри үшөөл ехэ. Байгаалиин гол баялиг—газар али бүхы ажахынуудта ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэгдэнэгүй гэжэ мэдээжэ. Хүдөө ажахын үйлэдбэрние үргэлжэ дээрэнь үшөөл багаар оньhожоруулhанай, мүн хүдөө ажахын олон янзын техникые муугаар ашаглаhаhанай ба тэрэнэй муу шанартай байhанай эсэстэ колхоз, совхозууд горитой хэмжээнэй продукци дутуугаар абана. Минеральна үтэгжүүлгэнүүд ба гербицидүүд дуталдана, тэдэнэр найдамтай hайнаар хадагалагданагүй, ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэгдэнэгүй. Худалдан абалгын сэнгүүд үйлэдбэриин шухала гаргашануудтай тааралданагүй. Эдэ бүгэдэ хүдөө ажахын продукци абалгын ургалтые удааруулhан байна.

Тиимэ болохолоороо, нүхэдүүд, эндэ хэлэгдэhэнhээ иимэ тобшолол хэлтэй. Ороноймнай хүгжэлтын мүнөө үеын шата хүдөө ажахын үмэнэ, экономикымнай бүхы аграрно-промышленна hалбариин үмэнэ шэнэ зорилгонуудые — ехэ, орёо оньhон, харюусалгатай зорилгонуудые табина. Хүдөө ажахын үйлэдбэриин бэрхэшээлнүүд болон хоорондынь таарууүгүй байдал усадхаха, ашаг үрыень дээшэлүүлхэ, мүн эдеэ хоолой талаар ороной улам ехэ боложо байгаа хэрэглэмжые хангаха хэрэгтэ зорюулагдаhан нүлөө ехэтэй, үргэн дэлисэтэй хэмжээнүүдые абаха шухала. Тиимэ хэмжээнүүд хараалан зохёогдоо, тэдэнние КПСС-эй ЦК-гай мүнөөнэй Пленум дээрэ зүбшэн хэлсэхэ болонобди.

Эдеэ хоолой программые үргэлжэ дээрэнь шиидхэлгэдэ правительствые хабаадуулан хараадуулхадаа, КПСС-эй Центральна Комитет, би энээн тухай хэлээ hэм, эдеэ хоолой бүхы зүйлнүүдээр улад зонние тогтууритай hайнаар хангаха, эрхим hайн шанартай продукт хэрэглэлгые эли бодо дээшэлүүлхэ, эдеэ хоолой бүридэлые горитойгоор hайжаруулха зорилго табиhан байна. Танай үзэмжэдэ СССР-эй Министрнүүдэй Советэй оруулhан Эдеэ хоолой программын проект энэ зорилгодо харюусана. Энэ хадаа хүнүүд тухай, совет хүн тухай тодорхой анхарал ороддолго мүн гээшэл. **[Альга ташалга].**

Хүдөө ажахын үйлэдбэриин түсэблэгдэмэл хүгжэлтэ тухай тоо, баримтануудые энэ программа дотор дурсагданхай. Имагтал зарим тэды тоонуудые тухайлхада 1,5 дахин, колхоз, совхозуудтахи энергетикын элшэ хүсые — 1,6 дахин, хүдөөдэ минеральна үтэгжүүлгэнүүдые эльгээлгэ — 1,7 дахин ехэ болгогдохо гэжэ түсэблэгдэнэ. Ябажа байгаа энэ арбан жэлдэ хүдөөдэ хэрэгтэй трактернууд, комбайнууд болон бусад машинануудые улам олоор үйлэдбэрилэгдэхэ, тэдэнэй шанарынь hайжаруулагдаха байна. 1990 ондо уhалагдадаг газарай талмайе 23—25 миллион гектарта хүргэхэ гэжэ хараалагданхай.

Зүгөөр мүнөөнэйхидэ орходоо, машина болон үтэгжүүлгэнүүдые, мүн хүдөө ажахыда бии байгаа, мүн бии болохо бүхы юумые имагтал улэмжэ hайнаар хэрэглэдэг боложо hураад байгаа hаамнай, дурсагдаhан эдэ хэмжээнүүд хэрэгтэй ашаг үрэ үгэхэ жэшэтэй. Манайда горитой таригын талмайнууд бии. Бидэндэ туйлай олон толгой адууhа мал бии. Харин ургасань ба ашаг шэмэнь даншье hаа бирагүйгөөр ехэ болоно.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

Эдеэ хоолой гол продуктнуудые хэрэглэлгэ

(жэлдээ хүн бүхэндэ хүртэсэнь — килограммаар)

	1980 он	1990 он
Мяха ба мяханай зүйл	58	70
Загаhан ба загаhанай зүйл	17,6	19,0
hүн ба hүнэй зүйл	314	330—340
Үндэгэн (монсогороор)	239	260—266
Саахар	44,4	45,5
Ургамалай тоhон	8,8	13,2
Овощ ба бахчева ургамал	97	126—135
Үрэ жэмэс	38	66—70

1990 ОН ХҮРЭТЭРХИ ҮЕ СОО СССР-эй ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРОГРАММА БА ТЭРЭНИИЕ БЭЕЛҮҮЛХЭ ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Шадаал һаа, тарилгын эхэ талмайтай байха гэһэн хүсэлэн, илангаяа манай хүнгэн бэшэ сагай уларилтай нютагуудта яһалашье ойлгосотой.

Зүгөөр мүнөөдэр, тиин тиитэрээ үглөөдэр гол шухэлань юуб гэхэдэ, ургасые дээшэлүүлгэ болоно. Энэ хадаа селекци ба үрэнэнэй ажахые хамагай түрүүндэ табиха гэһэн удхатай гээшэ. Энэ хадаа бүхы эүйлэй үтэгжүүлгэнүүдые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ ябадал хараална гээшэ. Энэ хадаа зоно ба область бүхэнэй, район бүхэнэй, ажахы бүхэнэй байгаалиин-экономическа эрхэ байдалые дүүрэн хэмжээгээр хараада абадаг, эрдэм наукын заабаринуудта үндэһэлдэг, һайнаар бодомжолһон газар тарялангай гурим нэбтэрүүлхэ эрилтэ табина.

Бүри олон адуу малтай болохо гэһэн хүсэлэншье ойлгосотой. Зүгөөр мал ажалдашье мүнөө үеын эрхэ байдалда гол шухалань юуб гэхэдэ — үнөөн бүриһее һу өхээр һааха, тушаагдадаг малай дунда эзргын шэгнүүр дээшэлүүлхэ ябадал болоно. Энэ үшар тоо толгойнь шанарай бүридэлые улам нарижуулха, үүлтэрэй хүдэлмэри һайжаруулха, ашаг шэмэ өхээр үгэдэг үүлтэрэй мал олошоруулха хэрэгые гол шухала болгон табина. Тэрэшэлэн тэжээл нилээд өхээр үйлэдбэрилхэ, тэрэнэй шанарынь һайжаруулха ба болохотой зүбөөр хэрэглэхэ ябадал хараална ааб даа.

Тобшоор хэлэхэдэ, хүдөө ажахые ашаг үрэтэй болголгын түлхюур — үйлэдбэриие эршэмтэйгээр эрхилхэ ябадал мүн. Эдеэ хоолой программешье эгээл тиимэ зам хараална. Энээн дээрэһээ манай эрдэм наукыншье урда табигдажа байгаа зорилгонууд улам харюусалгатай болоно. Совет эрдэмтэд хүдөө ажахые улам дэбжээхын тулада бага бэшэ юумэ хэ. Зүгөөр бидэнэй үсэгэлдэр сэдьхэлээ ханадаг байһан зүйлнай үглөөдэр болоходо, мүнөөшье хадаа, даншье һаа бага болоод байна. Тиимэһээ энээнһээл эрдэм наука эхи татан хүдэлхэ ёһотой.

Ашаг үрэ түйлаха гэһэн хараа шугам хүдөө ажахытай холбоотой һалбаринуудые хурдан түргэнөөр хүргөөхэ эрилтэ табина. Үйлэдбэриин бэшэ, харин продукци хадагалгын, буйлуулгын, тэрэниие эд хэрэглэгшэдтэ хүргэлгын, тулюур түйган байдалда ороод байһан үшартайديلا бүри олоор дайралданабди. Мүнөөшье, жэшээнь, эдеэ хоолой бүри хүргэжэгни промышленностыгай болоод байхадаа, бидэ маргарин, макароной ба кондитерска зүйлнүүдые, үхибүүдэй эдеэ хоол, концентрат болон бусад продуктнуудые бүри өхээр үйлэдбэрилдэг болохо эзргэтэй байгаабди. Буйлуулдаг һалбаринуудай хүсэ шадалай адууһа мал, шубуу, һу бэлэдхэлгын хэмжээнтэй тааралдадаггүй байһан ябадалтай холбоотой горитой хэмжээнэй гээлтэ тухай би энээнһээ урагшашье хэлээ һэм.

Иимэ байдалые заһахын тулада тус проект эдеэ хоолой ба мяха-һүнэй промышленностиие улам дэбжээхэ ябадал хараална. Холодильнигуудай хүсэн ба элеваторнуудай багтаамжа бүри өхэ болгогдоно. Амһартын ажахы улам хүргөөгдэнэ. Гэбэшье энэ программые дүүргэхэ үедэ эндэ тусхойта заһабаринуудые оруулха хэрэгтэй бологдоно. Манай арга боломжонууд тиин тиитэрээ табан жэлэй дундуур үедэ тиимэшье хизаарлашагүй бэшэ юм гэжэ бидэ бултадаа ойлгонобди. Зүгөөр 1990 он хүрэтэр хөртаабха ба овощ хадагалха байрануудаар бүрин дүүрэнээр хангаха, мүн саахарай свеклые бүри богони болзор соо буйлуулха ябадал түйлаха шухала. Эдэ бүгэдэн дээрэ үшөө хүдэлхэ хэрэгтэй.

Тон богони болзор соо эдеэ хоолой продуктнуудые эгээл өхээр үгэхэ арга олгодог агропромышленна комплексын барилгануудые саг соонь ашаглалгада тушааха асуудалда анхарал үлэмжэ өхээр хандуулдаг ёһотой. Эндэ мүнөө дээрээ эмхи гурим үгы байһаар. Хүдөө ажахын машина бүтээлгын ба химическэ промышленностиин предприятинуудые, мал ажалай комплексные, минеральна үтэгжүүлгэ хадагалдаг оньһожоруулагдамал складуудые, силосэй түхеэрэлгэнүүдые, теплиичнэ комбинадуудые, үрэ жэмэс хадагалдаг байранууды, холимол тэжээлэй предприятинуудые, тэрэшэлэн эдеэ хоолой промышленностиин ба худалдаа наймаанай барилгануудые ашаглалгада оруулха түсэбүүд хангалтагүйгөөр дүүргэгдэнэ. Партийна, совет ба ажахын органууд, профсоюзууд ба комсомол агропромышленна комплексын барилгануудта хандуулагдадаг иимэ хандасые эрид шууд хубилгаха зэргэтэй. Тэдэниие оронойнай габшагай барилгануд мэтээр тоолохо хэрэгтэй. **(Альга ташалга).**

Хүдөө социальна талаар шэнэдхэн түбхинүүлхэ тушаа хэмжээнүүд эдеэ хоолой программын таһаршагүй хубинь болоно. Эндэ болбосон түхэлтэй гэр байранууды, гол түлэб буусын түхэлтэй байранууды, үмсын хамһабариин ажахыда хэрэгтэй гэр тойронхи байранууды бариха тухай хэлэгдэнэ. Һургуулинууд, һургуулиин нэһа гүйсеедүй үхибүүдэй эмхи зургааануд, клубуд олоор баригдаха байна. Хүдөөгэй зоной медицинскэ, худалдаа наймаанай болон ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалга һайжаруулагдана.

Хүдөөдэ хэгдэхэ гэр байрын, соёлой-ажаһуудалай, харгын барилгануды эршэмтэй һайнаар, даамайгаар эрхилдэг болохо бүримнай тарялашадай ажал улам бүтээсэтэй болохо бшуу. Энээниие баримталан харуулһанайшье хэрэггүй. Тиимэһээ 80-яад онуудта энэ зорилгодо, тухайлхада, 160 миллиард түхэриг мүнгэн һомологдохоор хараалагдана. Манай хэм хэмжүүрэршье абахадамнай — энэмнай горитойл тоо гээшэ. Зүгөөр энэмнай гансашье горитой тоо бэшэ. Энэ хадаа хото ба хүдөө нютагуудай хоорондохи социальна илгааануудые үгы хэлгэдэ зорюулагдаһан горитой политика мүн. Тиихэлээрээ — марксизм-ленинизмын научна үндэһэ баримтатай манай программын эрилтэнүүдэй нэгыень бодотоор бэелүүлгэдэ зорюулагдаһан политика мүн. **(Үүн удаан үргэлжэлһэн альга ташалга).**

Программын үшөө нэгэ асуудал болохо гадаадын экономическа харилсаа холбооншье нарин нягтаар харагдажа үзэгдөө. Һүүлэй жэлнүүдтэ, илангаяа үргасын үргаагүй дээрэһээ, бидэ хилын саанаһаа орооһо таряа, мяха ба бусад хэдэ хэдэн продуктнуудые худалдажа абаха баатай болоо һэмди гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Пленумдэ хабаадагшадта мэдэгдэжэ байха. Энэ хадаа арад зоной аша үһэада хэгдэнэн байгаа. Эдеэ хоолой үлөөдэнэн үшөөл нэмээхэ зорилгоор гадаадын худалдаа наймаанай үгэжэ шадаха юумэнһээ бидэ ерээдүйншье сагта огто арсахаяа һанаашалнагүйбди. Энэмнай экономическа талаһаа хэр тааруу байһыень хараадуулан хэгдэхэ өгб даа. Тиимэһээ программын проект хадаа хилын саанахи оронуудтай, нэн түрүүн социалис оронуудтай хэгдэхэ хэрилсаа холбоое хараална, энэнь яһале зүйтэй гээшэ.

Тус проект капиталис оронуудһаа абтадаг эдеэ хоолые хороохо гэжэ хараална. Эндэб эсын гэнтын үшөралнуудта дайрагдахагүйн тула эдеэ хоолой ба тэжээлэй дутамагүй хүрэмэ өөһэдын һөөсэтэй байха гэһэн эрилтэ ороонойнай аша туһа табина. Тэрэшэнтэй хамта, таанадай мэдэжэ байнаар, зарим түрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд юрын худалдаа наймаанай хэрэгүүдые, жэшээнь, орооһо таряа наймаалха хэрэгые манай орондо хашалта хэлгын арга хэрэгсэл, политическэ дералтын арга зэбсэг болгохо гэжэ эрмэлээнэ. Бидэ энээнтэй хэзээдэшье эбсэгүйбди, эбсэхэешье һананагүйбди. **(Альга ташалга).** Тус асуудалые нигэжэ табиһыемнай КПСС-эй Центральна Комитедэй гэшүүд дэмжэхэ байха гэжэ һананаб. **(Үүн удаан үргэлжэлһэн альга ташалга).**

Нигээд байхадаа, нүхэдүүд, Эдеэ хоолой программын проект КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбринүүдтэй, арад зоной һүүдал байдалые һайжаруулха гэһэн партиин хараа шугамтай гүйсэд зохилдоно. Энээниие бидэ гол түлэб һаймшаяха болонобди. **(Альга ташалга).**

Эдеэ хоолой али нэгэ зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ талаар харуулагдаһан үрэ дүнгүүд тухай хэлэбэл, тэдэ эгээл бага гэжэ тоологдохо ёһотой. Тэдэниие гансашье дүүргэхэ бэшэ, үлүүлэн дүүргэхын түлөө бүхы хүсэ гаргаха шухала. **(Альга ташалга).** Проектын табигдажа байхада, капитальна һомололгонуудые болон материально-техническэ нөөсэлгэнүүдые өхэ болгохо тухай олон дурадхалнууд оруулагдаа. Тэдэнэй зариман эндэ хараада абтаа. Нүгөө заримыень арбан хоёрдохи табан жэлэй болон удаадахи жэлнүүдэй түсэбүүдые табихадаа хараада абабал, таарамжатай гэжэ тоологодно. Тиихэдээ энэ программые саашадань гүнзэгыруулхэ, улам тодорхой болгохо тушаа СССР-эй Министрнүүдэй Совет ба Госплан хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ болоно. Тэрэниие али нэгэ талаһаань гуримшуулхадаа, жэл бүхэн, үйлэдбэридэ һомологдоһон миллиард бүхэн бидэниие гол зорилгодомнай хэр түргэнөөр, хэды шэнээн дүтэлүүлжэ байнаб гэжэ батаар мэдэхэ болонобди. **(Альга ташалга).**

Нүхэдүүд! Эдеэ хоолой программа олон ондоо — удаан болзорой, дундуур болзорой, яаралтай түргэн болзорой, зайлашагүй шухала зорилгонуудые урдамкай табина. Минии һанахаде, һүүлшынхинүүдэнь мүнөө гол анхаралаа хандуулха болонобди.

Эдеэ хоолой программа бүри энэ жэлһээ эхилжэ, өөрынгөө түрүүшын аша урые харюулха ёһотой гэжэ булта нэгэн хүн шэнгеэр этигэнэбди. Эдэ бүгэдэ хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэринүүдтэ, агропромышленна комплекснуудай бүхы ажалда дээшэлүүлэгдэһэн эрилтэнүүдые табина.

Гээлтэнүүдтэй тэмсэхэ, бэлэдхэлгын, транспортна болон худалдаа наймаанай организацинуудай ажалые һаадгүйгөөр эмхидхэхэ талаар нягта нарин гурим район, область, республика бүхэндэ зохёогдожо, бэелүүлэгдэхэ эзргэтэй. Богонёор хэлэбэл, поли болон магазинуудай хоорондохи холбоон улам дүтэ, нягта байхадаал ажал урагшатай ябаха, худалдан абагшадташье һайн байха бшуу. Илангаяа энэ жэл үрэ жэмэстэ, овощой ургамалнуудай ажахыннуудай министерствэдэ шангахан шалгалта болохо байна.

Элдэб гээлтэнүүдтэй тэмсэхэ тушаа хэлэхэдээ, тэрэниие хэрэглэдэг газарнуудта нарин нягта байха тухай тэмдэглэхэ хүсэлтэйб. Нюуха юумэн үгы. Ниитын эдеэ хоолой газарнуудта, санатори болон амаралтын гэрнүүдтэ эдеэ хоолоя үлөөдэнэн үшөөл өхэ гарадаг байнаар. Хэнэйшье мэдэнээр эдеэ эмхи зургааануд эдеэ хоолой зүйлнүүдээр түрүүшын ээлжээндэ хангагдана. Тиимэшье байха ёһотой. Гэбэшье эдеэ хоолой муу шанартайгаар бэлдэгдэдэг, фасованно зүйлнүүдэй үгы дээрэһээ, мүн зарим хүдэлмэрилгэшэдэй һэшхэлгүй дээрэһээ үнэтэй эдеэ хоолой нилээд өхэ хубинь үлөөдэнэн болгогдожо хаягдана, иишэ тиишэнь гаргашалагдана. Эдеэ хоолой зүйлнүүдтэ нарин нягтаар хандаха, арьбалха, гамнаха гээшэ хэрэглэлгын культурын дээдэ хэмжээндэ байнаһай гэршэ мүн.

Хубиин хамһабариин ажахынууд, сад болон огородой кооперативууд эдеэ хоолой программада өхэхэн һуури эээлнэ. Энээндэ шухалашье асуудал хандуулагдана. Тэндэһээ мяха, һүн, шубуун, илангаяа хартаабха, овощ болон үрэ жэмэс гэхэ мэтэ яһала өхээр оруулагдана. Саашадаа эдеэ ажахынуудта гүрэнэй зүгһөө, мүн нютагай Советүүдэй, колхоз болон совхозуудай зүгһөө саг үргэлжэ, эрхэ бэшэ туһаламжа өхээр хүргэхэ тон шухала. Энэнь түргэнөөр ашаяа харюулха эзргэтэй. Эндэ Центросоюз өхэ юумэ хэхэ байна. Тэрэ хубиин ажахынууд тээшэ бодото нюураараа эрьен хаража, тэдэнэй һайнаар хүдэлхэдэнь али болохоор туһалха ушартай.

Предприятинуудай хамһабариин ажахынуудай арга боломжые гүйсэдөөр хэрэглэжэ болохо байгаа. Промышленна предприяти, организаци бүхэн тиимэ ажахынуудые эрхилжэ шадаха байна, тиимэ ажахынуудтай байха ёһотойшье. Тиигэхын тула промышленна предприяти болон организацинуудта хэрэгтэй эдлүүрин газар таһалжа үгэхэ шухала. Олохон предприятинуудай дэрэдэ байһан нуур сеерэмүүдтэ загаһа үсхэбэрилжэ шадаа һаа, һайн аша үрэ үгэхөөр байна.

Эдэ асуудалнуудые дары түргэн, зоримгойгсор, эдэбхитэйгээр шиидхэхэ хэрэгтэй. Тиигэбэл, тэрэ абаһаар ашаг үрэезшье харюулха ха юм.

Эдеэ хоолой программые бэелүүлжэ эхилһэн түрүүшын жэлые хүдөөгэй ажалшад, агропромышленна комплекснуудай бүхы хүдэлмэрилэгшэд өөһэдынгөө габшагай шанга ажалаар үгтаха байһандань найдажа байһанаа мэдүүлхыем зүбшөөгыт. **(Альга ташалга).**

Нүхэдүүд! Эдеэ хоолой программатай хамта агропромышленна комплекснуудай хүтэлбэриие һайжаруулха, экономическа механизмые гуримшуулха тушаа тодорхой хэмжээнүүдые зубшэн хэлсэжэ баталха болонобди. Эдэ асуудалнуудай хоорондоо нягта холбоотойнь мэдээжэ ааб даа.

Эдеэ хоолой программые бэелүүлжэ байхадаа, хүдөө ажахын үйлэдбэриин хүсэнүүдые саашадань хүргөөхэ, тэрэнэй болбосоруулгын промышленностиин хүсые өхэ болгохо байнаб ди. Энэмнай гол шухала хэрэг. Нүгөө талаһаа үйлэдбэриин харилсаа улам һайжаруулха гээшэ баһал дутуугүй шухала. Хүтэлбэрилгэ, түсэблэлгын онол арганнуудые, урмашуулгын хэрэгсэлнүүдые, ажахын механизмые һайжаруулха гээшэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ шиидхэхы шухала удха шанартай. Эгээл эдэ зайлашагүй шухала асуудалнуудһаа үндэһэлэн, бидэндэ табигдаһан тогтоол зохёогдоо. Тэдэнэй удха шанарынь, тобшоор хэлэбэл иимэ:

Агропромышленна комплекс түрүүшынхээ түсэблэлгын, хүтэлбэрилгын талаар бэеэ дааһан объект болгогдожо таһалагдаба. Энээнэй ашаар харьяата газарайнь, һалбариинь талые хаража, ашаг үрэтэйгөөр, программнаар, уг зорилготойгоор түсэблэхэ арга-тай болобо. Энээнэйнь гол шухала юумэн гэхэдэ, орониие эдеэ хоолоор таһалгаряагүй хангаха эсэсэй зорилго болоно. Эдэл үрэ дүнгүүдые түйдахын, энэл зорилгые шиидхэхын тула хүдөө ажахые хүтэлбэрилхэ нэгэдэмэл үрэм тогтожо, тэрэниие түбтэхи, нютагуудтахи һалбариинуудтайнь холбоотой болгохо гэжэ шиидхэгдээ.

Районуудта, хизаарнуудта, областьнуудта болон автономито республикануудта агропромышленна нэгэдэлнүүд бии болгогдохо байна. Харин союзна республикануудай болон түбэй агропромышленна комиссии байгуулагдана. Энээнтэй хамта, аппарадууд сомор, гаргаша багатай болгогдохо, үлүү звенонуд үгы болгогдожо, хүтэлбэрилхэ талаар ашаг үрэтэй, тааруу зохид болгогдохо эзргэтэй.

Районно звенонуудта онсо анхарал хандуулагдана. Эндэ ёһотой бүэин эрхэтэй, демократична, колхоз, совхозуудай бүхы талыень харалсажа, үйлэдбэридэ гүйсэдөөр нүлөөлжэ шадаха хүтэлбэрилгын орган байгуулагдаха болоно. Россин Федерацийн, Украинын, Грузиин, Латвиин, Эстониин зарим районуудай агропромышленна нэгэдэлнүүдэй дүй дүршэл дээрэһээ харахада, энэ онол арга алишье талаараа зуб, саашадаа ашаг-тай байха эзргэтэй. Энээнтэй хамта, республикануудай болон хизаар, областьнуудай партийна, совет органуудай харюусалга эрид дээшэлнэ. Иланганяа эдеэ хоолой ниитэ-союзна фондые бии болгохо, өөһэдынгөө харьяата газарнуудай хүн зонуудые эдеэ хоолоор хангаха талаар тэдэнэй харюусалга өхэ болоно.

Түгэсхэлэй звено—агропромышленна комиссинуудай үүргэ удха шанар тухай онсолон тэмдэглэхэ хүсэл түрэнэ. Тэдэнэр өхэхэн эрхэтэй байна. Хүн зониие эдеэ хоолой продуктта обёос, 200 гектарта хараа таряа, 100 гектарта ешмээн, 70 гектарта кукуруза, 120 гектарта наран сэсэг, 6 гектарта куузику, 200 гектарта нэгэ жэлэй ногоо тарихаар хараалаа. Һүүлэй мэдээгээр тэдэнэр 90 гектарта хара таряа, 100 гектарта шэниисэ, 27 гектарта донник таряад байгаа һэн. Гадна тус звеногойхид үдэртэ 45 гектарта шэниисэ тарина.

—Мүнөө жэлдэ газарай хүрьһэн шииг нойтоор өхэл бага байба. Тиимэһээ эиэниие хараада абажа, манай механизаторнууд, мэргэжэлтэд энэ харюусалгатай хүдэлмэрэй агротехническэ заабариин ёһоор тарихые оролдоно. Иигэжэ бидэ эртын орооhото ургамалнуудые ажалай арбан удэрэй туршада дүүргэхээр хараалнабди,—гэжэ Яков Агеевич хэлэбэ.

Тарилгын газар бэлдэхэ звеногойхид мүн лэ амжалтайгаар ажаллана. Энэ коллективтэ дүршэлтэй механизаторнууд олон. Тэдэнэй тоодо: коммунист Василий Леонович Алексеев, Павел Осипович Калашников гэгшэд удэрэйнгөө нормые 1,5 дахин үлүүлнэ. Залуу трактурист комсомолой гэшүүн Федор Антонов халаанайнгаа даабариие үлүүлэн дүүргэнэ. Эдэнэрэй томо-томо тракторнууд хойно хойноhоо һубаринхай, олон корпустой плугуудаараа газарай хүрьһэ хаха зүһэн, урагшаал дабшаха юм.

Эндэ хүдэлжэ байгшадые үдэртөө 2 дахин халуун эдеэгээр хангана. Тогоошоноор Полина Осиповна Ковадиева олон жэлэй туршеда хүдэлдэг юм. Тэрэнэй бэлдэһэн эдеэн бүгэдэндэ һайшаагдана. Полевой стан дээрэ механизаторнуудай сүлөөтэй сагтаа амарха улаан бупан түхеэрэгдэнхэй. Тэндэнь телевизор, радиоприёмник, шатар, даам бии, үдэр бүхэндэ газетэ, журналнууд асарагдана.

Тарилга дээрэ хүдэлжэ байгшадые тракторнууд хойно хойноhоо һубаринхай, олон корпустой плугуудаараа газарай хүрьһэ хаха зүһэн, урагшаал дабшаха юм.

Эндэ хүдэлжэ байгшадые үдэртөө 2 дахин халуун эдеэгээр хангана. Тогоошоноор Полина Осиповна Ковадиева олон жэлэй туршеда хүдэлдэг юм. Тэрэнэй бэлдэһэн эдеэн бүгэдэндэ һайшаагдана. Полевой стан дээрэ механизаторнуудай сүлөөтэй сагтаа амарха улаан бупан түхеэрэгдэнхэй. Тэндэнь телевизор, радиоприёмник, шатар, даам бии, үдэр бүхэндэ газетэ, журналнууд асарагдана.

Тарилга дээр

СОВЕТ ПРОКУРАТУРЫН 60 ЖЭЛЭИ ОЙЕ УГТУУЛАН

ХУУЛИ САХИЛГЫЕ НАРИН НЯГТААР БЭЕЛҮҮЛХЭ

1982 оной майн 28-да Совет прокуратурын 60 жэл гүйцэнэ. В. И. Ленинэй үүсхэн байгуулагдаһан энэ эмхи социализмын агуулехэ талаһаа гадна, социалис ба совет орон дотор саршам бэхижүүлхэ таа Коммунис партиин ябуулга политикые эршэмтэйгээр дэлгэрүүлэлсэнэ, гүрэнэй туһын, хүн зоной эрхын үлеөлэлгын хэрэгые нягтаар сахилсана.

Социалис хуули сахилгые В. И. Ленин бүхы обществые революционно ёһоор шэнэ хубилалгын үлеө тэмсэ найдамтай зэбсэг, гүрэ бүхы органуудай ажал булгын гол хараа шэглэл гэжэ тоолодог байгаа. Хуули нарин нягтаар сахиа ёһо саршам жэншэдгүй баримталаагүй һаа, ре люцион үедэ илалта туйла социализм байгуулха гээ бүтэшэгүй хэрэг гэжэ тэ нягтэ бэшэ һанамжалһан. Тиимэһээл бүхы хуули дай хэр зэргэ нарин нягтаар сахидажа байһые гүрэ талаһаа хинан шалгаха орган — прокурату байгуулха тон шухала гэ В. И. Ленин дурадхаһан шэ. Партиин ЦК-гай Поюродо эльгээһэн «хоёр мэдэлтэй байлга ба сахилга» гэһэн мэдээжэ соогоо В. И. Ленин орон хуули сахилгын гол ноудые тодорхойлһон юм. гол бэшэг совет прокурату теоретическэ үндэһэн бо гэхэдэ зүбтэй.

1922 оной майн 22-то болон IX зарлалай ВЦИК-гай рбадахи сессинн тогтоолой оор В. И. Ленинэй тодорлһон хараа бодолнууд дээ үндэһэлгэдэһэн прокурату байгуулагдаа юм. Эдэл ёһонуудыень саашадань гжөөжэ, КПСС-ай ЦК про ратурын нютагай засагай ганнуудай нүлөөһее зайлаха, даанхай байдалыень хан партиина болон полити талаһаа хайшан гэжэ шалгагдажа байха гури ень тон тодорхойгоор тог онон гээшэ.

СССР-эй Верховно Соведэй 79 оной ноябрь соо бата аһаһан «СССР-эй прокура ра тухай» гэһэн СССР-эй хадаа үнөөхил В. И. Ленэй тодорхойлһон гол ёһо удта үндэһэлгэдэнхэй. Энэ гулые саашадань ашаг үрэ тэй болгохо, партиин шиидбэринүүдые бэелүүлэн, ёһо саршам хазагайруулалые, гэм ялаһан ябадал хэлгые усадхаха, гэй шалтагаанние элирүүл талаар найдамтай зэр зэбэмсэлээ үгэ болохо байһааниинь ожаггүй.

Социалис хуулиие бэхижүүл Коммунис партиин ба Со гүрэнэй гол анхаралда гаа, байна, байхашье юм.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдэй ба СССР-эй Конституциин гол эрилтэнүүдэй үндэһэн дээрэ ёһо саршам бэхижүүлхэ зорилгоор мүнөө горитой ехэ хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэжэ байнхай. «...Һайса бодомжологдожо баталагдан абтаһан хуулинуудай системэ, тэдэниие жэншэдгүйгээр дүүргэлгэ — энэ хадаа хуули сахилга гээшэ, энэ хадаа журам саршам гээшэ. Энээнгүйгөөр социалис ажабайдалай жама ёһо, социалис демократи байжа шадахагүй», — гэжэ Л. И. Брежнев онсолон тэмдэглээ һэн. (Брежнев Л. И. «Ленинэй заа-һан замаар». М. 1970, т. 7. 616 хуудаһан). Энэ тоб гэмэ богонихон үгэнүүдээр Л. И. Брежнев социалис хуули сахилгын, ёһо саршам бэхижүүлгын гол зорилгонуудые элирхэйлжэ, тэдэнэй манай эрон дотор коммунис общество байгуулгатай таһаршагүй нягта холбоотойе харуулжа шадаа бшуу.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые хүтэлбэри болгожо, манай республикын партийна, совет, ажахын ба хуулинуудай дүүргэлтые хинан шалгадаг органуд социалис хуули сахилгые, ёһо саршам бэхижүүлгые эрид һайжаруулха зорилготойгоор ехэ хүдэлмэри олониитын үргэн хабаадалгатайгаар ябуулна. Ниитын гурим ба журам бэхижүүлхэ энэ хүдэлмэриин анхармаар нэгэ талань гэхэдэ, тэрэ мүнөө партийна комитедүүдэй баталһан комплексно түсэбүүдэй үндэһэн дээрэ эрхилэгдэнэ бшуу. Тэрэ түсэбэй ёһоор хуули баримталха хэмжээнүүд хараалагданхай. Иигэжэ хуули сахилгые бэхижүүлхэ хэрэгтэ республикымнай ажалшад бүри олоороо хабаададаг боложо байна.

Партийна комитедүүдэй хүтэлбэри доро манай республикын прокуратурын органууд хуулинуудай дүүргэлтые хинан шалгалгые эмхидхэхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулхаһаа гадна, гүрэнэй органуудтай, олониитэтэй холбоогоо бэхилнэ, бэелүүлһэн хэмжээнүүдэйнгээ ашаг үрэтэй байхын түлөө тэмсэнэ, тиихэдээ хуули хазагайруулалые һэргылхэ асуудалнуудые түрүүшын эллжээндэ табина. Прокуратурын хүдэлмэрилэгшэд арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй сессинүүд дээрэ, эдэбхитэдэй суглаанууд, хүдөөгэй сходууд дээрэ шалгалтын ба мүрдэлгын хэрэгүүдэй дүнгүүд туушаа саг үргэлжэ элидхэдэг болонохой. Ёһо саршам бэхижүүлхэ асуудалаар партийна ба совет органуудта шухала мэдээнүүдые үгэдэг байна. Гадна хэблэл, радио, телевидени хэрэглэжэ, прокуратурын хүдэлмэрилэгшэд совет хуулинуудай гуманис шэнжые, хүн зоной эрхэ ба уялгануудай уг удхые тайлбарилна, манай совет ёһо заншалнуудые хүтэлбэри болгодоггүй, хуулинуудые сахидаггүй, хара бэеэ хараһан, бүхы юумые үбэршэлхэ гэжэ ябадаг заримашуулые сэхэ шууд шүүмжэлнэ.

Хуулинуудай хэр зэргэ сахигдажа байһан тухай, мүн журам саршам эбдэлгые баримталһан удхатай хүн зонһоо орожо байдаг бэшэг, гомдол болон мэдүүлгэнүүдтэ прокуратурын органууд онсо анхаралаа хандуулдаг юм. Ажалшадай эрхэнүүдэй али бүхы талаһаа аршалан хамгаалагдажа, тэдэнэй нэрэ хүндын үргэгдэжэ, хуулиин нариналр сахигдажа, хуули хазагайруулагшадай хэнээгдэжэ байхада, гүрэнэй органуудай хэнэй талаа баридагынь эли бодо харагдадаг гээшэ ааб даа. Нэгэ жэшээ дурдая. Зургаан үхибүүдэй эхэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуулехэ дайнай инвалид, һаяхан наһа барааһан А. М. Овчинниковай һамган нүхэрэйнгее салин хүлһэ нэхэжэ, Онохойн модоной комбинадай хүтэлбэрилэгшэдтэ хэдэн дахин хандаһан байгаа. Энэ асуудалаар гурба дахин Ивалгаһаа Онохой хүрэтэр ябуулгаашье юм. Имагтал прокуратурын хабаарһанай удаа эрхэтэн Овчинниковада хуулита ёһоон нүхэрэйнь салин түлэгдее. Овчинниковтанай гэр бүлэдэ албан хойрогоор хандаһанайнгаа түлөө Онохойн комбинадай директорэй орлогшо В. А. Смирнов «Забайкаллес» нэгэдэлэй хүтэлбэринин зүгһее 1982 оной мартын 22-то хатуу харюусалгада хабаадулагдаа.

Ажалшадай зүгһее орожо байдаг дурадхал, мэдүүлгэ, гомдолнуудые хаража үзэхэ хэрэгтэ хуули нариналр баримталгые прокуратурын органууд хинан шалгажа байха нангин уялгатай. Анхаралтайгаар шэнжэлхэ, юумые зүб тээшэнь шиидхэхэ гэһэн эрмэлзэл, бэшэгыень гү, али юрэ сээжэр хэлэһэн гомдолыень хаража үзэхэдее, эрхэтэн бүхэндэ хүндэлхы ёроор, урин налгайгаар хандалга — энэ бүгэдэ прокурор, мүрдэгшэ бүхэнэй партийна ба албанайнь уялга мүн болоно.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй туршада ороноймнай экономическа хүгжэлтэ эршэдэнэ, арадай ажахын ашаг үрэ дээшэлнэ. Энэ гүрэн түрын удха шанартай асуудал шиидхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадаха зуураа прокуратурын органууд социалис зөөри хамгаалха тухай хуули нариналр баримтална, түүхэй эд, материалнуудые хулгайлагшадтай, эзэн бусаар гаргашалагшадтай тэмсэнэ, хонжоо наймаа эрхилэгшэдые элирүүлнэ. Мандa ороод байһан материалнуудые хаража үзэхэдэ, республикымнай арадай ажахын зарим һалбаринуудта хазагайралтанууд гаргагдажа үргэлжэлһеөр. Зарим предприяти, эмхи зургаануудта үнэтэ материал, эд хэрэгсэлнүүд хаиша хэрэгээр хадагалагдана, тэдэнэй тоо бүридхэл тодорхойгоор абтанагүй. Харюусалга багатай хүнүүд элдэб тушаалда томилогдоно. Ниитын зөөридэ эзэн бусаар хандагшадые эрид шүүмжэлхэ ябадал зарим коллективүүдтэ ёһо заншал үшөө болоодуй байһаар. Үнгэржэ ерэхэдэ, зарим тушаалта нюурнууд өөлэдөө гүрэниие мэхэлхэ ябадал гаргана, эдилгэ абана. Жэшээлхэдэ, «Востокэнергомонтаж» трестын Улаан-Удын участогай ахалагша Прораб Миронов гэдэг хуурмаг нарядуудые бэшэнэнэйнгээ түлөө саг үргэлжэ эдилгэ абадаг байба. Баунтын райгүйсэдкомой гэр байрын-коммунальна ажахын үйлэдбэриин управлениин хүтэлбэрилэгшэд Борисов, Людинчан гэгшэд ерүүл барилгашадай бригадир Ктоянтай хуули бусаар үгэз ойлгосоод, хэһэн хүдэлмэриинь хэмжээе дээшэлүүлдэг, тиигэжэ гүрэнэй мүнгэ зөөри үбэршэлдэг байгаа. Гүрэнэй хармаан руу гараа хэхэ дуратайшуулые өөгшөөдэг баипанайнгаа түлөө республикын прокуратурын зуршалгаар Улаан-Удын ликерархиин заводой хүтэлбэрилэгшэд хуулиин урда харюусалгада хабаадуулагдаа. Захааминай райподо совет худалдаа наймаанай ёһо гуримууд хазагайруулагдадаг, худалдан абагшадые мэхэлдэг байгаа гэжэ элирүүлэгдээ. Буряадай АССР-эй прокуратурын эрилтээр энэ асуудалые 1982 оной апрелиин 23-да Буркоопсоюзай правлени хаража үзөөд, хамтын зөөридэ эзэн бусаар хандаһанайнь түлөө ахамад бухгалтер Г. Д. Ардаевае ажалһаань гаргаһан, райпогой түрүүлэгшэ Д. Д. Валдаанова шанга донгодолго үгэнэн байна.

Энэ мэтын хазагайралтануудаа, хуурмаг нарядуудые бэшэлгэнээ, бусад хуули буса ябадалнуудаа, мүн шаһар муутай продукци үйлэдбэриилгэнее, ажалай журам эдэлгэнээ улемжолан, арадаи байдал ехэ тэрэ хохидолдо ороно бшуу. Гарза хохидол гаргаһан нюурнуудай харюусалгада хаваадуулдаагүй ошиһан ушарые саашадаа яашье тэсэжэ болохогүй. Тиимэһээл прокуратурын органууд гүрэндэ ушаруулагдаһан материальна гээлтэ хоролые хүсэлдүүлхэ талаар хэмжээнүүдые абажа байдаг юм. Гэмтэ нюурнуудые хууляар хараалагдаһан харюусалгада хабаадуулхаһаа гадна, ушаруулагдаһан гээлтэ хоролыень тэдээндэ түлүүлхэ тухай эрилтэтэйгээр сүүдтэ хандаха хэрэгтэй болодог гээшэ. Жэшээлхэдэ, Хяагтын районой прокурор тушаалта нюурнуудай 1981—82 онуудта ушаруулһан гээлтэ хороолто нэхэһэн 105 хэрэг сүүдтэ дамжуулаад, 68 мянган түхэриг мүнгэ гүрэндэ түлүүлхэ тухай эрилтэ табиһан байна.

Совет прокуратурын ажал ябуулга үргэн хэмжээтэйшье, олон янзатайшье гэжэ баранда һайн мэдээжэ ааб даа. Энэ статья соо тэдэ бүгэдэн тухай тодорхойгоор тогтохо аргагүй байгдана, тиимэһээ тон шухала талануудыень халта дайраад гарагдаба гээшэ. Жэшээлхэдэ, ажалша коллективүүдтэ, хүн зоной ажаһуудаг газарнуудта хуули хазагайруулгые, журам саршам сахилгые һэргылхэ хүдэлмэриин хэр зэргэ эрхилэгдэдэг тухай эндэ хөөрэмөөр байгаа. Үгышье һаа, гэмтэ ябадал гаргалгатай прокуратурын органуудай хэжэ байгаа шанга тэмсэл тухай тодорхойгоор тогтомоор һэн.

Прокуратурын хүдэлмэриин ашаг үрэ тэндэ хүдэлдэг мэргэжэлтэдэй дүй дүршэлһөө, харюусалгаһаа, хэшээл ороллолгоһоо сэхэ дулдыдаха байна. Партийна органуудай саг үргэлжэ халуун анхарал хандуулжа байдагай ашаар политическэ талаһаа болбосоронги, мэргэжэл, шадабари түгэс хүнүүд прокуратурада мүнөө үедэ хүдэлнэ гэжэ хэлэлтэй. Хуули сахилгые нариналр бэелүүлхэ зорилгоор прокурорнууд ба мүрдэгшэд эршэмтэйгээр ороллдожо байдаг юм. Тэдэнэй диилэнхи олонхинь ниитэ-политическэ ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаададаг байһанайнгаа түлөө партийна комитедүүдэй гэшүүд, депутадууд, пропагандистнууд болонхой. Республикын прокуратурада хүдэлдэг РСФСР-эй байһата юристнүүд С. Ж. Аржигаров, В. Н. Таракановская, Хяагтын районой прокурор К. А. Будаев, Советскэ районой — А. Ф. Покацкий, Октябрьска районой прокуратурын мүрдэгшэ Г. Г. Гирин, Кабанскын районой прокуророй туһалагша Т. А. Залуцкая, Гусиноозёрскын районууд хоорондын прокуророй туһалагша А. Х. Хартанова болон бусадай ажал хүдэлмэри тухай магтаал, баясхалангай үгэнүүдые хэлэмээр.

СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе угтуулан, Буряадай АССР-эй прокуратурын бүхы хүдэлмэриилэгшэд эдэбхи үүсхэлээ бадаргажа, КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ, Совет гүрэниие, мүн хуули сахиха ба ёһо саршам саашадань бэхижүүлхэ хэрэгтэ өөһэдынгее хубитые оруулхаар сэхэ шууд зоригжонги байна.

Б. ЦЫДЕНЖАПОВ,
Буряадай АССР-эй прокурор, РСФСР-эй габьяата юрист, юридическэ эрдэмэй кандидат.

Дуушан тухай хөөрэхын тула тэрэнэй хүгжэм доро гүйсэдхэжэ байгаа зохёолые нюдөөрөө хараха, бэсэрээ мэдэрхэ хэрэгтэй. Ирина Богачева эгээл тиимэ зохёол бүтээнэ. «Хүндэтэ Ирина Богачевада эрхимээр дуулаһанайнь түлөө баяр хүргэнэм», — гэһэн үгэнүүдтэйгээр Марина Цветаевагай шүлэгүүдээ зохёоһон улхөө романснуудые тэрээндэ Дмитрий Шостакович зорюулһан юм.

Богачева хадаа Верднин «Бал-маскарад» гэжэ оперо соо Ульрикиин партиие дуулахын тула Италиин суута театр «Ла-Скалада» уригдаһан түрүүшын совет дуушан болоно. Богачевагай «Ла-Скалада» һургуули гаража байха үедэ гайхамшагта тенор ябаһан Дженарро Барра багшань байгаа. Шабидаа тэрэ ингэжэ хэлээ бэлэй: «Дуу дууладаг хүнүүд олон юм, зүгөөр ёһотой дуушад үсөөн. Та гайхамшагта дуушадай тоодо заатагүй орохот».

...Ленинград хотын түбтэ хуушан гэр биий. Нева мүрэнэй эрьедэхи хотын 380 үзэсхэлэнгэй нэгэн болохо Арсаланай хүүргэхэн тэрэ гэрэй сонхоор харагдаха. Үдэшэлэндее зүжэгһее бусажа ябахадаа, сагаан һүнинүүдэй шэнгэхэн манан соо каналай уһанай гэрэлдэ тудаад байһан гэриүүдые Ирина харадаг. Богачева Ленинградта түрэһэн, хүмүүжэһэн. Тиимэһээ Ленинградай үнгэрһэн түүхэ, мүнөө үсынь байдал тэрэнэй сэдьхэлдэ һуурияа бүхөөр олонхой.

Би артисткын нюурые шарайшалан харанаб. Грим түрхигдөөгүй, зохидхон нюур. Нюдэндэ торомо Карменэй үдхэн хара нидхэтэй бэшэшье һаа, египед хаан хүүхэн Амнерисэй нимгэн сагаан сэбэрхэн шарайтай бэшэшье һаа, үндэр магнайтай, нюдэндэ дулаан ород шанаатай, ехэ нюдэтэй, зурагдаһан мэтэ зохидхон уралнуудтай.

Богачевада нэгэ асуудал табинаб:

— Эгээл жаргалтай, тиигээд эгээл хүндэ үдэрнүүд тухайдаа хөөрэжэ үгыт?

Удаан болонгүй, дуушан нигэжэ харюусаба:

— 1968 он. Рио-де-Жанейрэдэ үнгэргэгдэхэ дуушадай улаг хоорондын конкурсдо түрүүшынхээ хабаадахаа нинидэжэ ябааб. Дуунуудаа дуулаһанайм удаа зал соо һууһан зон зургаа дахин намайе сүлэндэ уряаһан. Жюри намда түрүүшын һуури олгоһон юм. Энэнь миниий жаргалай нэгэ үдэр байгаа. Үхибүү гаргаха ябаһыем дутымни хүнүүдиһээ ондоо хэншье мэдээгүй һэн. Илалта туйлажа ерэһэнэйнгээ удаа Алёна гэжэ басага түрөөб. Тэдэ үдэрнүүд минии «мүшэтэ үдэрнүүд» байгаа - ха гэжэ һанагшаб. Мүнөө һанахадаа, яажа зүрхэлһэн байгаа гээшэбиб гэжэ гайхагшаб.

Эгээл хүшэр үемни —гэрэ тэхинтээ хахасаһан үдэрнүүдни. Дүшэ хүрэнгүй, эжым наһа бараа. Эжымни үбшэлхэһее түрүүн эсэгэм мордошоо.

Эхэ эсэгэ хоёрни совет интеллигенциин түрүүшын үетэн болоно. Эхэмни мэргэжэлээрээ геолог, эсэгэм Волгын бурлак хүнэй хүбүүн байгаа, 40 наһандаа техническэ эрдэмэй доктор болоһон, һүүлдэнь Ленинградай политехническэ институтай кафедрые даагша байһан.

Номуud болон хүгжэм гэртэмнай хүндэтэй байһан юм. Удэшэлэндее суглараад дуулалдадаг һэмди.

Эжымни нүгшэһэн тэрэ хара үдэр би бага наһанта-ла мэхасаһан хүм. Арбан зургаатай ябааб. Үхибүүдэйнгээ эгээл эгэшэнь байгааб. Арбан класс дүүргээд, университедтэ орохоб гэжэ урдань һанажа ябадаг байһаби. Хари хэлэндэ бэрхэ байгааб. Харин түрэлхидэйнгее наһа барашахада, бишыхан дүү басагадаа үргэхэ болобоб. Түрөөр хүл дээрээ гарахын тула оёдолшодой мэргэжэлэй училищида оробоб. Зүтөөр хүгжэмөө орхёогүйб. Энэмнай миниий амилха агаар мэтэ, намда хэрэгтэй байгаа бшуу.

«Галые саарһанда орёохогүйш», — гэжэ оньһон үгэ соо хэлэгдэдэг. Ирина Богачевагай эрдэм бэлиг үгы болошохо ёһогүй байгаа. Ажалшадай соёлой байшангай дуушадай студида Маргарита Фетингоф гэжэ багша Иринэдэ анхаралаа хандуулжа, гарһаань хүтэлөөд басагые консерваториндо сэхэ асарһан юм. Абитуриентка эгээл хүндэ ариуудай нэгэн болохо Сен-Сансын «Самсон ба Далила» гэжэ оперноо Далилын арние дуулажа, консерваториин үдэшын отделениндэ абтаа һэн. Дүү басагадайнгаа пүргуулида һурахадань туһалда. Мүнөө өөрынгөө басагые томо болгожо, хүмүүжүүлжэ байна.

«Ажабайдални урагшатай байгаа гэжэ һанагшаб, — гэжэ дуушан хөөрэнэ. — Бэрхэ багшада заалгааб. Хани нүхэртээ (режиссёроор хүдэлдэг) студент ябахаһаа нүхэсэнхэйби. Театр намда ехэ юумэ үгөө.

...Зохёохы ажабайдалайнь эгээл шухала юумэн гэхэдэ, нэгэл зорилгодоо эрмэлзэһэн номгон даруу абари зан дуушанда бии. Эгээл энэнь дуушанда хүсэ шадал, зориг олгоно.

Алла БЕЛЯКОВА,
АПН-эй корр.

«ТЕАТРГҮЙГӨӨР АЖАҺУУЖА ШАДАХАГҮЙБ...»

Богачева хадаа Верднин «Бал-маскарад» гэжэ оперо соо Ульрикиин партиие дуулахын тула Италиин суута театр «Ла-Скалада» уригдаһан түрүүшын совет дуушан болоно. Богачевагай «Ла-Скалада» һургуули гаража байха үедэ гайхамшагта тенор ябаһан Дженарро Барра багшань байгаа. Шабидаа тэрэ ингэжэ хэлээ бэлэй: «Дуу дууладаг хүнүүд олон юм, зүгөөр ёһотой дуушад үсөөн. Та гайхамшагта дуушадай тоодо заатагүй орохот».

...Ленинград хотын түбтэ хуушан гэр биий. Нева мүрэнэй эрьедэхи хотын 380 үзэсхэлэнгэй нэгэн болохо Арсаланай хүүргэхэн тэрэ гэрэй сонхоор харагдаха. Үдэшэлэндее зүжэгһее бусажа ябахадаа, сагаан һүнинүүдэй шэнгэхэн манан соо каналай уһанай гэрэлдэ тудаад байһан гэриүүдые Ирина харадаг. Богачева Ленинградта түрэһэн, хүмүүжэһэн. Тиимэһээ Ленинградай үнгэрһэн түүхэ, мүнөө үсынь байдал тэрэнэй сэдьхэлдэ һуурияа бүхөөр олонхой.

Би артисткын нюурые шарайшалан харанаб. Грим түрхигдөөгүй, зохидхон нюур. Нюдэндэ торомо Карменэй үдхэн хара нидхэтэй бэшэшье һаа, египед хаан хүүхэн Амнерисэй нимгэн сагаан сэбэрхэн шарайтай бэшэшье һаа, үндэр магнайтай, нюдэндэ дулаан ород шанаатай, ехэ нюдэтэй, зурагдаһан мэтэ зохидхон уралнуудтай.

Богачевада нэгэ асуудал табинаб:

— Эгээл жаргалтай, тиигээд эгээл хүндэ үдэрнүүд тухайдаа хөөрэжэ үгыт?

Удаан болонгүй, дуушан нигэжэ харюусаба:

— 1968 он. Рио-де-Жанейрэдэ үнгэргэгдэхэ дуушадай улаг хоорондын конкурсдо түрүүшынхээ хабаадахаа нинидэжэ ябааб. Дуунуудаа дуулаһанайм удаа зал соо һууһан зон зургаа дахин намайе сүлэндэ уряаһан. Жюри намда түрүүшын һуури олгоһон юм. Энэнь миниий жаргалай нэгэ үдэр байгаа. Үхибүү гаргаха ябаһыем дутымни хүнүүдиһээ ондоо хэншье мэдээгүй һэн. Илалта туйлажа ерэһэнэйнгээ удаа Алёна гэжэ басага түрөөб. Тэдэ үдэрнүүд минии «мүшэтэ үдэрнүүд» байгаа - ха гэжэ һанагшаб. Мүнөө һанахадаа, яажа зүрхэлһэн байгаа гээшэбиб гэжэ гайхагшаб.

Эгээл хүшэр үемни —гэрэ тэхинтээ хахасаһан үдэрнүүдни. Дүшэ хүрэнгүй, эжым наһа бараа. Эжымни үбшэлхэһее түрүүн эсэгэм мордошоо.

Эхэ эсэгэ хоёрни совет интеллигенциин түрүүшын үетэн болоно. Эхэмни мэргэжэлээрээ геолог, эсэгэм Волгын бурлак хүнэй хүбүүн байгаа, 40 наһандаа техническэ эрдэмэй доктор болоһон, һүүлдэнь Ленинградай политехническэ институтай кафедрые даагша байһан.

Номуud болон хүгжэм гэртэмнай хүндэтэй байһан юм. Удэшэлэндее суглараад дуулалдадаг һэмди.

Эжымни нүгшэһэн тэрэ хара үдэр би бага наһанта-ла мэхасаһан хүм. Арбан зургаатай ябааб. Үхибүү-дэйнгээ эгээл эгэшэнь байгааб. Арбан класс дүүргээд, университедтэ орохоб гэжэ урдань һанажа ябадаг байһаби. Хари хэлэндэ бэрхэ байгааб. Харин түрэлхидэйнгее наһа барашахада, бишыхан дүү басагадаа үргэхэ болобоб. Түрөөр хүл дээрээ гарахын тула оёдолшодой мэргэжэлэй училищида оробоб. Зүтөөр хүгжэмөө орхёогүйб. Энэмнай миниий амилха агаар мэтэ, намда хэрэгтэй байгаа бшуу.

«Галые саарһанда орёохогүйш», — гэжэ оньһон үгэ соо хэлэгдэдэг. Ирина Богачевагай эрдэм бэлиг үгы болошохо ёһогүй байгаа. Ажалшадай соёлой байшангай дуушадай студида Маргарита Фетингоф гэжэ багша Иринэдэ анхаралаа хандуулжа, гарһаань хүтэлөөд басагые консерваториндо сэхэ асарһан юм. Абитуриентка эгээл хүндэ ариуудай нэгэн болохо Сен-Сансын «Самсон ба Далила» гэжэ оперноо Далилын арние дуулажа, консерваториин үдэшын отделениндэ абтаа һэн. Дүү басагадайнгаа пүргуулида һурахадань туһалда. Мүнөө өөрынгөө басагые томо болгожо, хүмүүжүүлжэ байна.

«Ажабайдални урагшатай байгаа гэжэ һанагшаб, — гэжэ дуушан хөөрэнэ. — Бэрхэ багшада заалгааб. Хани нүхэртээ (режиссёроор хүдэлдэг) студент ябахаһаа нүхэсэнхэйби. Театр намда ехэ юумэ үгөө.

...Зохёохы ажабайдалайнь эгээл шухала юумэн гэхэдэ, нэгэл зорилгодоо эрмэлзэһэн номгон даруу абари зан дуушанда бии. Эгээл энэнь дуушанда хүсэ шадал, зориг олгоно.

Алла БЕЛЯКОВА,
АПН-эй корр.

ХҮГЖЭМ, ДУУНАЙ ҺАЙНДЭР

Жэлһээ жэлдэ инструментальна хүгжэмэй республиканска конкурс-харалга үнгэргэдэдэг болонхой. Олон тоото ород, буряад арадай оркестрнүүдэй, ансамбльнуудай бэлиг шадабариие, гүйсэдхэлгын техникые энэ конкурснууд элирүүлдэг байна. Мүн тиихэдэ эмар нэгэ инструмент дээрэ бэрхээр наададаг, мүн арадай дуунуудые гоёор дууладаг хүнүүдтэй энэ харалганууд тамилсуулдаг гээшэ.

Улаан-Удын нарин сэмбын комбинадай «Текстильщик» гэжэ Соёлой ордон соо инструментальна хүгжэмэй республиканска 1-дэхи һайндэр түрүүшынхээ үнгэргэгдэбэ. Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институтдай ород арадай инструментнүүдэй ансамбль энэ һайндэрые нэгэгэ. В. Мусихинай «Буряад композиторнуудай дуунуудай темэнүүдээр фантазиие», В. Моцартын «Серенада» болон бусад композиторнуудай зохёолнуудые шадамар бэрхээр тэрэ гүйсэдхөө. Илангаяа Г. Свиридовэй «Романсын», Г. Химеесэй «Луис Алонсын түрэ» гэһэн интермедиин хүгжэмүүд бидэнэй дура сэдьхэлые буляаба. Соёлой инструментнүүдэй кафедрын ахалагша багша Е. В. Тихонов энэ ансамблиие тогтолбэрилгэ.

«Бурятавторемонт» үйлэдбэриин нэгэдэлэй (Загарайн район) «Зенит» гэжэ Соёлой ордоной хүүгэдэй секторэй ород арадай инструментнүүдэй оркестр ород арадай дуунуудай хүгжэм гүйсэдхэһэн байна. Эдир хүгжэмшэд гоё һайхан, ород арадай костюмтай байгаа. «Студентнүүдэй хабар-79» гэжэ республиканска фестивалиин лауреат медицинскэ училищиин ород арадай оркестр мэдээжэ буряад композитор А. Андреевэй «Түрэл нютаг тухай» дуунай хүгжэмые гоёор гүйсэдхэжэ шагнагшадые бэлэгдэлэ.

Л. А. Кудрявцева, В. А. Новгородцев гэгшэдэй хүтэлбэридэг Улаан-Удын Октябрьскае районой пионернүүдэй Зүйсэнгэй оркестр үхибүүдтэ ноорюулгадаһан дуунуудые, хүгжэм гүйсэдхэбэ.

Кабанскын районой түбэй соёлой байшангай оркестр орёо, гоё хүгжэмтэ зохёолнуудые гүйсэдхэһэн байна. Моцартын, Бельманэй, Компанейцэй болон бусад композиторнуудай хүгжэмэй зохёолнууд бии байгаа. Мүн энэ оркестрэй гэшүүн Михаил Загорский балалайка дээрэ Н. Резалиин ород арадай аялгануудые тон бэрхээр наадаба.

Зүүн Сибириин технологическа институтдай бүлэг басагад яхад арадай аялгануудые хомус дээрэ гүйсэдхэһэн байна. Хойто зүгэй хубсаһануудые үмдэһэн эдэ басагадай уран бэлигые харагшад үндэреөр сэгнэн, халуунаар уг-таба. Илангаяа Раиса Игнатьева тэдээн сооноо шалгаржа, саһа бордоһоной, Хойто ороной амисхаал түрүүлэн, һонирхолтой хүгжэм хомус дээрэ гаргажа шадаа.

Улаан-Удын соёл-гэгээрэлэй училищиин, Яруунын районой Нарһатын соёлой байшангай буряад арадай инструментнүүдэй, Загарайн районой Онохойн модоной комбинадай соёлой байшангай мүн бусад оркестрнүүд энэ һайндэртэ хабаадаа.

Калининай нэрэмжэтэ локомотивна депогой «Светофор» гэжэ эстрадна оркестрэй, Хэжэнгын районой Загаһатын соёлой байшангай ансамблиин программанууд бултанда һайшаагдаа.

Хүгжэм, дуунай һайндэрэй хоёрдохи үдэртэ республикын духовой оркестрнүүд хабаадаба.

Инструментальна хүгжэмэй һайндэрэй 1-дэхи шатын дипломдо соёлой институтдай, соёл-гэгээрэлэй, медицинскэ училищинуудай, Кабанскын районой, Хэжэнгын районой Загаһатын, Захааминай районой Санагын соёлой байшангуудай оркестрнүүд, ансамбльнууд болон бусад хүгжэмшэд хүртэбэ. Буряад композиторнуудай зохёолнуудые һайнаар гүйсэдхэһэнэйнь түлөө загаһатынхидта Буряадай АССР-эй Соёлой министерствын шагнал барюулагдаба. Шэлэй заводой хүүгэдэй духовой оркестртэ мүн тусхай шан барюулагдаа. Буряадай АССР-эй хоровой бүлгэмэй шагналда Захааминай районой Санагын эдир хүгжэмшэд хүртэбэ. Оркестрнүүдэй ансамбльнуудай хүтэлбэрилэгшэд, хүгжэмшэд мүн лэ шагнагдаа.

Б. ДОРЖИЕВА.

Хилын саанаһаа

ТАСС АПН

«АМГАЛАН ТАЙБАН БАЙДАЛАЙ ТҮЛӨӨ ТЭМСЭЛДЭ БҮХЫ ХҮСЭЕЭ ЗОРЮУЛХА»

БОННН. Баруун Германиин политическэ, ниитын ба бусад 1400 гаран эмхи «Амгалан тайбан байдалай түлөө тэмсэлдэ бүхы хүсэсэ зорюулха!» гэһэн, мүн НАТО-гай гэшүүн-ороноуудай гүрэнэй ба правительствын толгойлогшонорой Боннди июниин 10-да болохо уулзалгые буруушааһан хандалга гаргаба. Энээн тухайда натовска уулзалгые буруушааха жагсаал эмхидхэгшэд эндэ мэдээсэв.

Дээдэ тушаалтадай хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэхэ НАТО-гай советдэй сесси Рейганэй захиргаанай үүдхэһэн буу зэбсэгүүдые үрдилдэн түхеэрхэ ябуулга саашадань улам дэбэргэхэ зорилготой байна гэжэ хандалга дотор тэмдэглэгдэнэ. 1983 оной эсэс багта Баруун Европын газар дээрэ дундуур зайда хэрэглэгдэхэ американ ядерна шэнэ ракетэнүүдые тараан тодхохо ябуулга тэдэ зорилгонуудтань харюусана, ядерна дайнай үүдхэгдэхэ аюулые бүри ехэ болгоно. «Иимэ болоод байхадань, Баруун Европын хүн зон амгалан тайбан ажаһууха, буу зэбсэгүүдые хуряаха гэһэн эрмэлзэлээ аршалан хамгаалха ёһотой» гэжэ документ дотор тэмдэглэгдэнэ.

Түбэй ба Урда Америкэдэ, Дүтын Зүүн зүүгтэ, мүн дэлхэйн бүмбэрсэгэй бусад орон нютагуудта бэелүүлхэ, арадуудай аюулгүй байдалда хохидол, хосорол ушаруулха гэһэн США-гай эзэрхэг булимтархы политика хандалга дотор эрид буруушаагдана.

Жагсаал эмхидхэгшэд «нэмэжэ зэбсэглэхэ» тухай НАТО-гай шиидхэбэриие, химическэ ба нейтронно зэбсэгүүдые буруушааһан, Европые ядерна зэбсэгүй зоно болгохо хамтын ябуулга хэхыень эб найрамдалай тала баригшадые уряалба. «Баруун Европодо ба США-да амгалан байдал сахихын түлөө тэмсэлшэдэй хүсэтэ хүдэлөөн арадай-сүлөөрэлгын хүдэлөөнүүдтэй нэгэдхэгдээд байбал, Пентагоной ба НАТО-гай эзэрхэг түримхэй ябуулга дэмжэдэг гүрэнүүдэй, түбхын түрүүндэ США-гай политикые бүхы дэлхэй дээрэ улам ехээр буруушаан шүүмжэлдэг боложо байна гэжэ олон ороноуудай хэблэл тусхайлан тэмдэглэнэ. «Холбоото Штадууд ба Великобритани мүнөө сүүдлүүлэгшэдэй түхэлтэй болонхой» — гэжэ франциин «Юманите» тэмдэглэнэ. Олониитэдэ мэдээсэл дамжуулдаг хэрэгсэлнүүдэй тэмдэглэһэнэй ёһоор, Европын «юрэнхы дэлгүүрэй» талаар Англиин партиёрнууд консерваторнуудай правительствын баримталдаг хараа бодолдо улам дурагүй боложо байһанаа элирхэйлнэ. Энэнь Италиин, Ирландиин ба Даниин хараа бодолһоо харагдана. Эдэ ороноуд ЕЭС-тэ Британиин правительствын баадхаһан, Аргентинэдэ эсэргүү хоригтонуудай болзор һуааха арсаһан байна.

АНГЛИИН ГЭМЭЭР ШУҺАН АДХАРЖА ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

Британиин сэрэгүүд Зүүн Фолклендэхи (Соледад олитирог) эз

ОРОНОЙМНАЙ ТҮҮХЭҺЭЭ

КИЕВ—ЭРТЭ УРДЫН ХОТО

Хото городуудшье, хүн мэтэ, түрэһэн үдэртэй байдаг. Теэд энэнь үдэр, жэлээр хэмжэгдэдэг бэшэ, харин бүхэли зуун жэлээр тоологдодог юм. Совет Украинын түб болохо Киев хотын түүхэ 862 онһоо эхилтэй. Энээн тухай Киево—Печерско лаврда XI зуун жэлдэ Нестор гэжэ бэшээшын тэмдэглэһэн «Ye сагай туужаһаа» мэдэнэбди. Тиигэбэшье Киев хотын түүхын бүри эртэ урда сагһаа эхилдэг тухай Арменкин VII зуун жэлэй түүхэшэн Зеноб Глак гэшын зохёол соо хэлэгдэнэ. IX—X зуун жэлэй араб арадай географууд Ибн-Хорд-бег болон Масуди, араб арадай X зуун жэлэй уран зохёолшо Ибн-Фалдан, епископ Титмар Мерзебургский, XI зуун жэлэй немец хронист Адам Бременский гэгшэд Киев тухай ехээр бэшэһэн байна. Тинхэдээ нэгэ зариманда тэрэниие үлүү гараса баян дэлгэр гэжэ дүрдаһаншье үшар үзэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, Титмар Мерзебургский 1018 ондо бэшэһэн ном соогоо Киевые 400 гаран һүмэтэй, 8 дэлгүүртэй, тоолошогүй олон хүн зонтой томо хото гэжэ бэшэнэ.

Харин үнэн дээрээ тэрэ үедэ ехэ бэшэ хото байгаа. Газар дайдань орондоол хэдхэн гектар байһан юм.

Мүнөө энэ хото 80 мянган гектар газар эзэлжэ, Днепрэй эрье зүбшан, 50 километртэ нэмжынэ. Киевэй газар дайда дээрэ манай эрын урда тээхи V зуун жэлэй коринфска хашарһан, манай эрын урда тээхи IV зуун жэлэй греческэ дэн, мүн лэ манай эрын урдахи II зуун жэлэй римскэ хашарһан, манай эрын II—IV зуун жэлэй римскэ зургаан мянган хашарһан олдоһон байна. Скифүүдэй, киммернецүүдэй үе сагта эндэ хүн зон ажаһуурһан байна гэшэ.

Теэд Киев хадаа манай эрын V зуун жэлһээ түүхэдэ орёо. Хойто норманнуудые Византитай холбоһон хүдалдаа наймаанай зам дээрэ хүгжэн бодоһон намтартай.

Худалдаа наймаан хадаа эртэ урда сагһаа хойшо арадуудай хани барисаанай аргаа дүүргэдэг, мүн бэе бээ ойлголсоогүй ябадалайшье шалтагаан болодог байһан түүхэтэй.

Киев түрүүшын хоёр-гурбан зуун жэлэй туршада тиимэ ехэшье хүсэтэй байгаагүй. Харин Аскольд болон Дир гэжэ славян үгай нэрэгшэ-тайжануудай үедэ үсэтэй боложо, Византишье түбэгшөөжэ эхилээ бэлэй. Теэд Аскольд Дир хоёр хэгдэмэ гэнэн хонгорнууд байжа, Норманнска воеводо Олег-тэ булигдашаһан юм. Олег хадаа Рюрик гэжэ норманнска тайжын бага наһатай Игорь хүбүүнэй эзэлжэ эрхилхэ хаан түрые бэдэржэ, Новгородһоо Киев ерэһэн түүхэтэй. Олег Киевые ударидажа байхадаа, тон бариншалай наймаанай хэлсээндэ гар табихыень Византиие баадхаһан юм. Стамбулда Олегэй ивалтын һүлдэ тэмдэг бии. Игорь тайжа гэнэн нэрэ хүндэтэй болоходоо, Византида, тэрэнэй оршонхи газар дайдада добтолжо эхилһэн байгаа. Игорийн һаугаан Ольгые Византиин император тон ехэ хүндэтэйгөөр уггажа хүндэлһэн юм. Игорь Ольга хоёрой хүбүүн Святослав хадаа газар дайдаяа дайсадһаа бата найдамтайгаар хамгаалдаг. Византиие саг үргэлжэ һүрдүүлжэ байдаг һэн, хазарнуудые бута сохиһон түүхэтэй.

Святославай хүбүүн Владимир 988 онһоо христиан шажан абажа, дэлхэй дээрэхи соёлые дамжан абаха арга Киевскэ Русьта үргэнөөр нээһэн байна. Тиигэбэшье тэрэ ехээр гэгээрүүлжэ шадаагүй һэн, харин тэрэнэй хүбүүн Ярослав энэ талаар ехэ юумэ хэжэ, Сэсэн Мэргэн гэнэн нэрэ алдарта хүртөө. Киевые гоё һайхан болгохо талаар Ярослав ехэ юумэ хэһэн байна. Жэшээлхэдэ, мүнөө болотор тэрэ зандаа байдаг Софийн собор барилгын түүхэтэй.

Киевэй тайжануудай хэдэн арбаад жилдэ дайлалдажа байһан печенегүүдые Ярослав һаяа бута сохёо-нэн. Тиигэбэшье половецүүд гэжэ шэнэ дайсад бии болоһон юм. Киев дахяад тэдээнтэй тэмцэжэ эхилнэ. Гэбэшье Киевэй тайжануудай хүбүүдхэйн худалдаа наймаанай бата бэхи түб хото байхаяа болёод, хойто зүгэй немецкэ хотонууд урган бэхижэжэ, Новгород, Киевтэй мүрысэжэ эхилнэ.

Киев худалдаа наймаанайнгаа экономическа удха шанараа алдажа, политическэ түб хото байхаяа болино. Ородэй гүрэнэй нэгэдэжэ шадаагүй удельнэ тайжанууд Киевтэ добтолон һандаргажа, налгаажа байгаашье һаань, Киев агуусхэ түб хото байһан зандаал байгаа. Тэрэнэй түүхэ бэшэгдэжэ, «Слово о полку Игореве» гэнэн зохёол бүтээ һэн.

XIII зуун жэлэй эхиндэ Чингис хаанай аша Батый хаан саруулжаа добтолжо, бүхы Европые булимтаран абахаар шэглээд, хүсэеэ зажидажа, Киевые бүхэли хоёр жэлэй туршада тойроһон байна. 1238 ондо Батый хаан Владимир-Суздальска Русские бута сохижо, Рязань, Коломна, Москва, Владимир, Агуусхэ Ростов, Переславль-Залесский, Ярославль, Дмитров, Торжок гэжэ хотонуудые булимтаран абаһан юм. Козельск гэжэ багахан хотын хүн зон хоёр жэлэй туршада эрэтхэг зоригтойгоор тэмцээ. 1239 ондо монгол—татарнууд Переяслав-Южный, Черниговтоо хотонуудые дайлан абажа, Киевтэ добтолонгүй, Крым тэшэ, шэглэһэн юм.

Батый хаан хэдэгдөөгүй ехэ сэрэг бэлдэжэ, 1240 оной декабрьда Киевтэ дүтэлһэн байна. Монгол-татарнууд Хитадай, Дунда Азиин, Кавказай шулуугаар бодхоһон олон тоото хото городуудые дайлан булимтархадаа, хэзээдэшье инмэ ехэ хүсэ хаяжа үзөөгүй һэн.

Чингис хаанай аша Батый хаанние Киев хотын алдар суу айлгаһан байгаа. Тэрэниие булимтаран абажа шадаа һаа, Европын бүхы арадуудые эзэмдэхэ гэһэн захяаһань дүүргэхэ түлхюур олохо туһайгаа Батый хаан бодоһон юм.

Дмитрий воеводо Киев хотоёо дайсанһаа хамгаалгые шадамараар хүтэлбэрилөө. Киевэйхид һөөм газарай, гэр бүхэнэй түлөө хатуу шангаар тэмцэжэ булигдабашье, үбдэг дээрээ һүгэдөөгүй. Тэдэнэй эрэлхэг энэ тэмцэл чехүудые, венгрнүүдые зоригшуулжа, тэдэнэр булимтаргшадые бута сохижо шадаа.

Инһокентий IV папын эльгээһэн францисканска монах Плано Карпини 1246 ондо Киев соогуур гарахадаа, «городноо юуншье үлөөгүй, арай гэжэ 200-гаад гэр үлэжэ, хүн зониинь хатуу шэрүүн дарлалта доро байна» гэжэ бэшэһэн юм.

Теэд город һэргэн бодожо шадаа. 80 жэл үнгэрһэн хойно Литвагай тайжа Гедимин Киевые дайлан абахадаа, бүхы дэлхэйн шуухала түб болоһыень тэмдэглээ һэн...

Хото гээшэ нэгэшье гэргүй болотороо бута сохигдоходоо магадгүй, теэд тэрэниие хамгаалһан зоной эрэлхэг зоригоо хухараагүй һаань, һөөргөө урган һэргэгдэнэ. Эгэл Киевые хамгаалагшадай зориг хухараагүй. Видэ энэ хүсэл зоригыень шата шатаар харанабдж. Киевэй түүхын эхиндээ хэзээнэйшье үедэ, тайжануудай эрхилжэ байхадашье, Украинын Росситай нэгэдэн нийлэһэн агуусхэ актаар дүүрэһэн Богдан Хмельницкийн хүтэлбэри доро таряашадай сүлөөрэлгын дайнуудай боложо байхадашье, Совет засаг хамгаалһан 1918 ондошье, Совет Армини сэрэгшэдэй Киевые фашистнуудһаа сүлөөлһэн 1943 ондошье, зоригынь хухараагүй. Мүнөө энэ агуусхэ ойдонь Киево-Печерско лаврдтай зэргэлэд 1941 — 1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгыг Агуусхэ дайнай түүхын мемориал бодоо...

Павло ЗАГРЕВЕЛЬНЫЙ,
уран зохёолшо.
(АПН).

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Крещатик.
ТАСС-ай фотохронино.

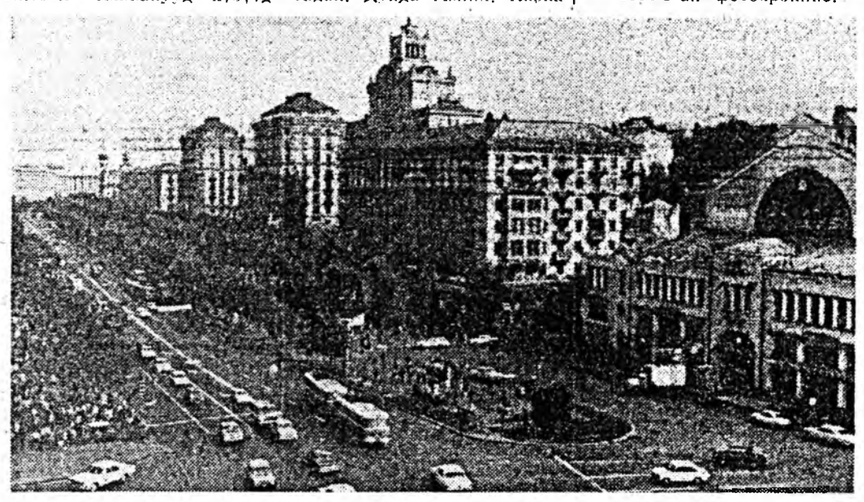

ХОТО ХҮДӨӨГЭЙ ТОЙМ

ВЕТЕРАНУУДТАЙ УУЛЗАБА

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуусхэ дайнай ветерануудтай уулзалга залуу үетэндэ бодото хэшээл, һургаал боложо үгэдэг гээшэ. Улаан-Үдын индустриально-педагогическа техникумэй һурагшад Эхэ ороноойнгоо эрхэ сүлөөе хамгаалалсагшадтай һаа уулзаба. Хүндэтэ айлшад Михаил Андреевич, Вера Васильевна Поповцевтэн, Лия Григорьевна Панкова, Афанасий Данилович Хилтухинов, Матвей Залмонович Зельбст гэгшэд дурсалгануудаа хөөрэжэ, мартагдашагүй түүхэтэ тэрэ үе, тулалдаан, байлдаанууд тухай эдиршүүдтэ хөөрэбэ, һурагшадай табиһан асуудалнуудта хариусаба.

Мүнөө ветерануудай зариман ажалайнгаа намтар үргэлжэлүүлһээр. Жэшээлхэдэ, М. А. Поповцев Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводто, Л. Г. Панкова 2-дохи аптекэдэ фармацевтээр хүдэлдэг юм.

Монголһоо, Лаосһоо, Вьетнамһаа ерэзд, эндэ һуража байһан студентнэр айлшадай урда концерт, наада табяа.

В. ШАЛАШОВА,
техникумэй хүмүүжүүлэгшэ.

«ПРОТОНОЙХИД» МАГТУУЛБА

Зүүн Сибириин соёлой институдта Улаан-Удэ хотын студентнэрэй барилгын отрядуудай агитационно-уран айханай бригадануудай харалга-мүрысөөн үнгэргэгдэбэ. Студентнэр зунайнгаа амаралтын үедэ республикын хүдөө нютагуудай олон тоото барилга дээрэ ажаллахынгаа хажуугаар хүн зоной ажаһуудаг газарнуудта, иланганяа гүүртэ, отарануудай малшадта лекци уншадаг, һайн программатай концерт, наада харуулдаг заншалтай. Тиимэһээ энэ жэлдэ барилгын отрядууд ямар программа бэлдэхэ ёһотойб гэһэн асуудалда харюусаха зорилготойгоор энэ харалга-мүрысөөн эмхидхэгдэһэн байгаа. Эндэ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай студентнэрэй «Протон» гэжэ барилгын отрядай агитбригадын программые жюрин гэшүүд эгээл эрхим гэжэ тэмдэглээ. Техникумүүдэй барилгын отрядуудай дундаһаа Улаан-Удын кооперативна техникумэй агитбригада олоной зүгһөө һайшаагдаба.

Ингэд лэ дээдэ болон дунда тусхай һургуулинуудта һуралсагшад хабараінгаа шалгалтануудые амжалтатайгаар түгэсхөөд, хүдөө нютагуудаа болбосон түхэлтэй болголсохын хойноһоо оролдохынгоо хажуугаар, сүлөөтэй сагтаа гоё һайхан дуу, хүгжэмөөрөө ажалша бэрхэ малшад, таряашадые баясуулжа эхилхэнь гээшэ.

Манай корр.

БААТАРШАЛГА ТУХАЙ

Хяагтын медицинскэ училищида «Комсомолой баатаршалганууд» гэнэн тематическа хүдэлмэринүүдэй конкурс үнгэргэгдэбэ.

Гол түлэб 1-дэхи курсын студентнэр энэ конкурсдо хабаадалсажа, граждан ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнуудай үеын залуушуул, комсомолшууд тухай, БАМ-ай барилгашад, шэнэ газар элдүүрилгэдэ хабаадалсагшад тухай һонирхолтой материалнуудые суглуулаа. Студентка Марина Дамбаева бэшэмэл гурбан хүдэлмэреэ олоной һонорто дурадхаба. Шэнэ газар элдүүрилгэдэ эдэбхи зориг харуулһан комсомолшууд тухай иланганяа һайнаар бэшэнэн байна. Хоридохи онуудта Сухын арһанай заводто хүдэлһэн комсомолка Елена Волкова тухай реферат онсо тэмдэглэгдээ. Наталья Новолоцкая Николай Островскиин, Ирина Раднаева Зоя Космодемьянскаягай ажалай ба дайшалхы баатаршалга тухай үнэншэмэ зохидоор бэшэнэн, бусадта уншажа үгэнэн байна.

Тиихэдэ 81 «А» группын студентнэр иланганяа олон рефератуудые бултанай анхаралда табяа. Эдэнэр ВЛКСМ-эй райкомой зүгһөө Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаба.

Е. СУРМАЧ.

ҮНГЫН СЭСЭГҮҮД ҺАЛБАРХАЛ

Улаан-Удэ хотын Октябрьска районой ажалшад үйлсэ, талмайнуудаа болбосон түхэлтэй болгохо, ногооруулха тадаар арбан хоног һаяхан эмхидхэбэ. СССР-эй жаран жэлэй ойдо бэлдэхэ талаар район дотор хараалагдаһан хэмжээнүүдэй нэгэниинь нигэжэ бэелүүлэгдэжэ захалба.

Ажалшадай коллективүүдтэ, хүн зоной ажаһуудаг газарнуудта нинтэ-политическэ хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэ ехэхэн анхарал хандуулагдана. Промышленна предприятинуудта, эмхи зургааануудта алдарта ойн хүндэлэлдэ зорюулагдаһан социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Районой ажалшад СССР-эй 60 жэлэй ойе эрхим үрэ дүнгүүдтэйгээр тэмдэглэхэ гэжэ шиидэнхэй.

Районие болбосон түхэлтэй болгохо, ногооруулха, харгы бариха, заһабарилха талаар нилээд ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ байна. Энэ үе соо зургаан мянга гаран наншаната модод, хори мянгаад һөөг бүргааһан һуулгаг даха, нинтэ дээрээ дүрбэн гектар болохо сэсэрлигүүд, талмайнууд дээрэ гоё һайхан үнгэтэй элдэб янзын сэсэгүүд таригдаха байна.

Районой үйлсэ, талмай ногооруулха, болбосон түхэлтэй болгохо гол хүдэлмэри арбан хоногой хугасаа соо хэгдэжэ, предприяти, эмхи зургааануудан, мүн айлнуудай газаагуур сэсэг набшын надхаха хаһа дүтэлжэл байна.

Д. НИКОЛАЕВ.

ЭРХҮҮГЭЙ АРТИСТНУУД ЗАХААМИНДА

Эрхүүгэй филармониин эстрадна бүлэгэй артистнууд Рафаэль Чудиновай хүтэлбэри доро Захааминай районой ажахынуудаар гастрольдо ябана. Түс бүтэгэй программа шог ёгто сценкэнүүдһээ, куплетүүдһээ, хатарнуудһаа болон ородой, мүн совет композиторнуудай дуунуудһаа бүрдэнэ.

Артистнууд мүнөө үедэ районой дээдэ захын нютагуудай: Далахайн, Санагын, Енгорбойн болон Дүтэлүүрэй совхозуудай ажалшадай урда уран бэлигээ харуулжа һонирхуулба. Тэдэнэр районой бүхы нютагуудай улад зондо концерт харуулаад, Закаменск хотын соёлой байшанда түгэсхэлэй наада табиха юм.

Н. АФАНАСЬЕВ.

Шанда хүртэбэ

Үнгэрһэн жэлдэ Хяагтын районой библиотекэнүүд ажалдаа һайн амжалтануудые түйлаа. 1981 ондо уншагшадай тоо 42,1 процентээр, тэдэниие номоор хангалга 14,3 процентээр дээшэлээ. Уламжалан, библиотекэнүүдтэхи номуудай жасын эрьесэ 3 дахин дээшэлээ юм.

Хүн зониие номуудаар гүйсэд һайнаар хангахын тула дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Хяагтын районой библиотекарьнүүд республика соогоо түрүү һуури эзэлжэ, КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй, профсоюзуудай областной советэй дамжуулгын Улаан тугта хүртэбэ. Мүн гадна 1.000 түхэригэй библиотечнэ эд хэрэгсэлээр шагнагдаһан байна.

Е. АЛЕКСАНДРОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Холын хараа түсэбүүдтэйгөөр» — М. Дудинай статья. «Хүтэлбэриин шухала шэглэл» — В. Тыхеевэй статья. «Ашаг үрэнь дээшэлнэ» — А. Козенкын корреспонденци. «Пионернүүдэй хайлуулга» — З. Шевцовагай корреспонденци. Телетайпаар абтаһан шухала мэдээсэлнүүд. ТАСС-ай мэдүүлгэ.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Һунгагшад харюу абана» — Н. Федотовой статья. «Бүгэдөөрэн, нэгэн һаналтайгаар» — П. Натаевай статья. «Ажалай алтан түлхюур олохо» — П. Скрипкинэй статья.

Гурбадахи хуудаһанда. «Эбтэй эетэй бүлэ соо» — СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан тусхай хуудаһан.

Дүрбадэхи хуудаһанда. Хото, хүдөөһөө абтаһан һүгэлэй һонинууд. Хилын саанаһаа телетайпаар абтаһан мэдээсэлнүүд. Соносхолнууд ба элдэб мэдээсэлнүүд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Орбита. 8.55—Дамжуулгын программа. 9.00—«Время». 9.40—Үглөөнэй гимнастика. 9.55—Гнесинтэнэй нэрэмжэтэ хүгжэмэй-багшанарай институдай хоорой коллективүүдэй концерт. 10.15—«Вкус хлеба» —уран һайханай фильм. «Хлеб и земля»—2-дохи фильм. 11.20—«Киногоор аяншалгын клуба. 12.20—Шэнэ һонин. 15.10—Дамжуулгын программа. 15.15—Шэнэ һонин. 15.35—Оршон тойронхи байгаалиие сахин хамгаалха тухай баримтата фильмүүдэй программа. 16.00—Ород хэлэн. 16.30—Баримтата фильмүүдэй программа.

Улаан-Удэ. 17.00—«Хүршэнэртөө айлшаар». Шэтэн областдо болоһон Буряадай АССР-эй харалга-тоосоондо зорюулагдаһан дамжуулга. 17.40—«Байгал». 18.00 — «ВЛКСМ-эй XIX съездын делегадууд хөөрэнэ».

Орбита. 18.30—«Город науки» — телевизионно баримтата фильм. 19.30—19.45—Зэбһаралга. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — М. Ревель. «Оркестртэй хамта фортепиано дээрэ наадагдаха концерт». 20.25 — Венгриин Социалис хүдэлмэришэнэй партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь Янош Кадарай түрэһөөр 70 жэлэй ойдо. Баримтата фильм. 20.45—«Вкус хлеба»—уран һайханай фильм. «Хлеб и люди»—3-дахи фильм. 22.00—«Время». 22.35— «Искусствын уран бэлигтэн». СССР-эй арадай артистка Э. Быстрицкая. 24.00—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

НИИТЭ-СОЮЗНА ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Орбита. 12.55—Дамжуулгын программа. 13.00—Немец хэлэн. 13.30—Юрэнхы биологи. 9-дэхи класс. «Хүгжэлтын мүнөөнэй теории». 14.00—«Химия СССР-эй арадай ажахыдаа». 14.35—Географи. 7-дохи класс. «СССР-тэ байгаалиие сахин хамгаалга. 15.05—«XIX зуун жэлэй 70—80-яад онуудай хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн ба марксизмын Россида нэбтэрэн таралга». 15.35—«Л. В. Бетховеной зохёохы ажал ябуулга». 16.20—«Шатарай һургуули. Разрядтайшуулай класс. 16.50—Шэнэ һонин.

Орбита. 17.00—«ПТУ-да ямар мэргэжэлдэ яажа һургадаг бэ?» 17.30—Иорданиин национальна ансамблиин концерт. 17.45—«Дохёогоо үгэгты, горнистнууд!».

Улаан-Удэ. 18.30—«Профсоюз болон ажалша коллективэ —гэнэн дамжуулга. 19.05—Соносхолнууд.

Орбита. 19.15—Шэнэ һонин. 19.30—«Советскэ Союзда алба хэнэб!» 20.30—«Долоон хоногой спорт». 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!». «Шэдэтэ экран». 21.15—Спортивна гимнастикаар СССР-эй Кубота хүртэхын түлөө мүрысөөн. 22.00—«Время». 22.35—«Комсомольск»—уран һайханай фильм.

Сагай Улариг

Республика доторнай сэлмэжэ, бүрхэжэ байха. Баруун тээһээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Үдэртөө 21—26, зарим нютагуудаар 14—19 градус дулаан болохо.

Улаан-Үдэдэ шиниг нойтон орохогүй, баруун тээһээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Үдэртөө 23 — 25 градус дулаан байха.

Майн 27—28-най үдэрнүүдтэ шиниг нойтон орохогүй. Баруун тээһээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Һүнинь зарим нютагуудаар 0 — 5 градус дулаан байха, дээрэ газарта хюруу унажа магад. Үдэртөө 23—28, зарим районуудаар 14—19 градус дулаан болохо. Һүниндөө 3 градус хүйтэн байха.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

„ХИТАДАЙ ХАНЫН“ СААНА

КПК-гай VII СЪЕЗДЫЕ ПЕКИНДЭ ЮУНДЭ ДУРДАНАБ

1945 ондо Хитадай Компартиин VII съезд дээрэ КПК-гай ЦК-гай түрүүлэгшын мүнөө байгаа орлогшо Чэнь Юнь гэгшын хэлэһэн үгые Хитадай олонниитэдэ мэдээсэл хүргэдэг органууд һүүлэй хоёр һарын туршада хүн зоной дунда угаа нэтэрүүгээр номноно. Партиин оҳы гэшүүд энэ үгые анхаралтайгаар шэнжэлээд, һайса бодожо үзэхэ ёһотой. Юундэб гэхэдэ, энээн дотор хэлэгдэнэн юумэн мүнөө хүрэтэр онсо шухала удха шанартай гэжэ энэ үгэ тушаа хэлэгдэнэн олон тоото тайлбаринууд соо онсолон тэмдэглэгдэнэ.

Чэнь Юнийн үгэдэнь тиимэ онсо шухала юумэн хэлэгдээгүй шэнги. 1982 оной гарахын урда тээ КПК-гай ЦК-гай зүбшөлөөр түбэй газэтэнүүдэй толилһон энэ үгын хубинь ямар удхатайб гэхэдэ, саашадаа алдуу эндүүнүүдые ехээр гаргахагүйн тулада «алдуунуудгаа зүбөөр хандаха хэрэгтэй» гэжэ хэлэгдэнэ. Хүнэй нэрэ хүндэнь бэшэ, харин үнэн гэшэл үнэтэй, үнэн байдалые сэхэ рүүнь хэлэгты, нэрэеэ хухалхаяа бү айты гэжэ Чэнь Юнь уряална. Энэ һүүлдэ хэлээшэнь нилээд юрэ бусаар дуулдана. Ушарынь юун бэ гэхэдэ, олон зуун жэлэй заншалай ёноор хитад хүндэ «нэрээ хухарха» гээшэ эшэгүүритэ муухай байдалда орохо гэһэн удхатай байгаа.

Дүшэ шахуу жэлэй урда тээ КНР-эй хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэнэй хэлэһэн үгыень Пекиндэ имагтал мүнөө дурдажа байһаниинь дэмы бэшэ юм. VII съезд «зүб хараа шугам тодорхойлжо», «үзэгдөөгүй нягта жагсаал» туйлаха арга КПК-да олгоо гэһэн хэбэртэйгээр Хитадай хэблэлэй онсолон тэмдэглэжэ байһаниинь мүн лэ дэмы бэшэ гэжэ элитэ. Хитадай политическэ бодото байдал юу харуулааб гэхэдэ, хүтэлбэридэ засаг гартаа абахын түлөө эгээл хурса тэмсэлэй болохо үедэ тус ороной бэе бэетээ тэмсэжэ байгаа бүлэгүүд түүхын адлишуу ушарнуудые нэгэнтэ бэшэ дурдадаг, тиигэжэ идхалга номолгын туһаламжаар тусхай нюурнуудта эсэргүүшүүмжэлэл ябуулхые эрмэлзэдэг байна. Жэшээ болгон хэлэбэл, «Хай Жуйе тушаалһаань буулгалга» гэһэн У Ханиин романие шүүмжэлэлгэ «соёлой хубисхалай» эхилхэ дохёо болоо һэн. Мүн «Голой тохойнууд» гэжэ романие шүүмжэлэлгэгү, али «Линь Бяо ба Конфуциие шүүмжэлэлгэ» гэһэн кампаниинууд мүн лэ энээндэ жэшээ боломорр. Дээрэ дурсагдаһан КПК-гай съезд үнэн дээрээ ямар байдалда үнгэрөө һэм гэжэ энээнтэй дашарамдуулан хаража үзэбэл, һонин байха бэзэ гэжэ һанагдана.

КПК-гай VII съездын урда «хүдэлмэриин онол аргые заһаруулха» — «чжэнфэн» гэһэн кампани болоһон юм гэжэ түбхын түрүүндэ һанаха хэрэгтэй. Энэ ушар тус үедэ иланганяа шухала байгаа ха. «Чжэнфэн» гэхэ гү, али юрынхеэр хэлэбэл, сэбрлэлгэ 1941 оной зун эхилээд, тэрэ съездээр түгэсхэгдэһэн байгаа. Ушар юуб гэхэдэ, тус орондо орёо бэрхэтэй байдалда Хитадай партийна кадрнуудай нилээд олонхи хубиинь зүгһөө Мао Цзэдунай ябуулдаг политическэ хараа шугамда дурагүйдэлгэ ехэ болоһон, «агуусхэ хүтэлбэрилэгшэ» болон тэрэнэй тала баримталагшадай национализ хараа бодолтой болоһон дээрэһээнь хүтэлбэридэ һаналай алгасал үзэгдэһэн байна. Мао Цзэдун КПК-гай эрхим зэргын хүсэнүүдые жагсаан нэгэдхэхын орондо партиин бэрхэтэй байдалда ороһые һамбаашалаг, можо боложо тэмсэлгын замда ороһон байна. Тэрэнэй толгойлдог бүлэгынь партидахи интернационалис хүсэнүүдые бута сохижо, КПК-е Мао Цзэдунай дура хүсэлдэ гүйсэд оруулха, Хитадай Компартиин үзэл сурталай ба эмхидхэлэй гол ёнонуудые хубилгаха ябадалда бүхы хүсэеэ зорюулһан байна. Хооһон үгөөр халхалалга, нүгөө талынхидаа занан хашалга, элдэб эсээр муушалалга, дойлолго, партийна кадрнуудые заналга, хүтэлбэрилэгшэдые дайраһан бүхы шүүмжэлгэнүүдые саралга, тиихэдээ таарамжагүй хүнүудые хюдаха хүрэтэр хэнээхэ ябадалнууд «чжэнфэнэй» үедэ үргэнөөр дэлгэрһэн байна. Имагтал, тэрэ үедэ сэдьхэл бодолой, талаар зобоохо, тулиаха, бэеэ муушадха, гэһэн, хүнэй нэрэ хүндые доромжолһон ябадалнууд. «зэмэтэнэй». гэмээ мэдэрэлгэ гэхэ зэргын, маоис арганууд анха түрүүшынхеэ үргэн хэмжээгээр хэрэглэгдэһэн байна. Маодо шүтэн һүгэдэлгэ бэелүүлэгдэжэ эхилбэ.

Демократическа централизмын гол ёһые гансаараа хэрэгжүүлэгдэжэ захиран зонхилхо ёһо гуримаар һэлгэхэ, хүтэлбэридэ захиралтын армидахи гурим нөөтэрүүлхэ гээшэ түс кампаниин нүгөө шэглэлынь байгаа. Бүхы дээрэ «чжэнфэнэй» эсэстэ «Маогой суртал бодолнууд» хитад арадта баадхагдаһан, мүн «агуусхэ ударидагша» хүтэлбэриие буляан абаһан байна. Энээниие КПК-гай VII съезд бодото дээрээ хуулита болгоһон байна.

КПК-гай XII съездын болохын урда мүнөө Хитадта боложо байгаа үйлэ хэрэгүүд дээрэ харуулагдаһан байдалые һануулна. Орон дотор ээлжээтэ «чжэнфэн» эхилжэ байна. КНР-эй хүтэлбэридэ «эгээл хүсэтэй хүн» гэгдэдэг Дэн Сяопин гүрэнэй аппарадта, партида болон армида «хүдэлмэриин онол арга заһаруулха кампани» гэдэгые бэелүүлхэ гэжэ үсэд нэтэрүүгээр ороддоно. Энээнэй ашаар «зүүнэй тала баримталагшадые» сэбрлэлгэдэ оруулха зорилго табиһан байгаа. Гэбэшье тэдэнь Дэн Сяопинда элдэб эсын һаад ушаруулжа, Дэнэй табиһан зорилгоньь урагшатайгаар дүүргэгдэнэгүй хэбэртэй. «Гуанмин жибао» газетын һаяхана мэдэрһэнэй ёноор, зүүнэй хэлбэрилэй, үзэл суртал Хитадта гүнзэгы нүлөө үзүүлнэ, мүн субъективизм, албан хойрог ябадал, эмхи гуримгүй байдал, можо болон хубаариһа гэхэ мэтын ехэ дутагдалнууд үзэгдэнэ.

Гэбэшье Дэн Сяопин эдэниие тоогоогүйшэ болоно. Мүнөө үеынхидэл иимэ тогтууритай байдал ороной түүхэдэ үсөөн байгаа гэжэ тэрэ баталан хэлэнэ. Табан неделиин туршада юундэшьеб харагдахаяа болиһонойнгоо һүүлээр зондо дахин үзэгдэдэг болоходоо, өөрын